

Nr 131.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur; given Stockholms slott den 8 mars 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogade förslag till förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur inom vissa områden;

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

F ö r s l a g
till
Förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur inom vissa områden.

Härigenom förordnas som följer:

Inledande bestämmelser.

1 §.

Förekommer sjukdomen tuberkulos hos nötkreatur icke inom visst län eller del därav eller har den där allenast synnerligen ringa utbredning, må Kungl. Maj:t på gemensam framställning av medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen samt efter hörande av vederbörande hushållningssällskap förordna, att inom sådant område (*tuberkulosfritt område*) bestämmelserna i epizootilagen ävensom de i 2—19 §§ denna förordning givna stadgandena skola äga tillämpning med avseende å sjukdomen.

Till underlättande av sjukdomens utrotande inom område, där stora möjligheter därtill förefinnas (*skyddat område*), må Kungl. Maj:t beträffande införseln av nötkreatur till området föreskriva, att de i 11—19 §§ här nedan intagna bestämmelserna skola äga tillämpning.

Särskilda åtgärder till bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur inom tuberkulosfritt område.

2 §.

Om undersökning med tuberkulin av nötkreatur i tuberkulosfritt område förordnar medicinalstyrelsen. Sådant undersökning må ej verkställas utan medicinalstyrelsens medgivande.

Det ankommer på länsveterinär i tuberkulosfritt område att, efter hörande av vederbörande veterinärer, årligen till medicinalstyrelsen ingiva förslag i fråga om undersökningar med tuberkulin, som böra verkställas under nästkommande budgetår.

3 §.

Har veterinär vid obduktion, köttbesiktning eller eljest under verksamhet i tuberkulosfritt område funnit tuberkulos förekomma hos nötkreatur, vilket härrör från besättning inom sådant område och icke jämlikt 6 § är för-

sett med slaktmärke, åligger det honom att dels ofördröjligen härom underrätta medicinalstyrelsen dels ock samtidigt meddela ägaren av den kreatursbesättning, varifrån djuret härstammar, förbud att, intill dess besättningen undersökts med tuberkulin, utsläppa kreaturen å gemensamhetsbete eller förflytta dem till ladugård, där andra djur än sådana som äro avsedda för slakt finnas uppställda.

Finner veterinär vid klinisk undersökning skäl misstänka, att tuberkulos förekommer hos nötkreatur som i första stycket sägs åligger det honom att ofördröjligen till statens veterinärbakteriologiska anstalt eller veterinärbakteriologiskt laboratorium, som medicinalstyrelsen godkänner, översända erforderligt material för vederbörlig undersökning på statens bekostnad. Har sådan undersökning givit vid handen, att djuret är behäftat med tuberkulos, har anstalten att härom ofördröjligen underrätta såväl medicinalstyrelsen som veterinären, vilken i så fall skall meddela förbud som i första stycket sägs. Där veterinär i annat fall än som avses i första punkten i detta stycke finner skäl misstänka att tuberkulos förekommer hos nötkreatur, skall han härom underrätta medicinalstyrelsen.

Sedan i enlighet med föreskrifter i denna paragraf underrättelse att tuberkulos förekommer hos nötkreatur inkommit till medicinalstyrelsen, har styrelsen att förordna veterinär att verkställa undersökning med tuberkulin av den nötkreatursbesättning, varifrån det tuberkulösa djuret härstammar.

Det åligger veterinär att utan dröjsmål och senast inom femton dagar efter det undersökning med tuberkulin avslutats till länsveterinären avlämna berättelse rörande resultatet av undersökningen jämte förslag till åtgärder, utöver vad som angivits i 5 §, för utrotande av sjukdomen inom de besättningar, som må anses påkallat. Länsveterinären har att omedelbart med eget yttrande översända berättelsen till medicinalstyrelsen.

4 §.

Envar, som inom tuberkulosfritt område innehar nötkreatursbesättning och misstänker att tuberkulos förekommer hos besättningen, skall göra anmälan om förhållandet hos veterinär. Har vid slakt av nötkreatur i kött eller organ av sådant djur påträffats sjukliga förändringar, som kunna misstänkas vara av tuberkulös natur, skall prov härå för veterinären företes.

Den, som driver handel med nötkreatur eller mottager nötkreatur för nedslaktning, vare ock skyldig att, därest skäl föreligger att misstänka, att hos nötkreatur, som han omhänderhar eller nedslaktat, förekommer tuberkulos, om förhållandet göra anmälan hos veterinär med uppgift tillika å den kreatursbesättning varifrån djuret härstammar.

5 §.

Nötkreatur, som reagerar vid undersökning med tuberkulin, skall nedslaktas inom femton dagar efter undersökningens avslutande.

Visar det sig, att mer än halva antalet av de till viss nötkreatursbesättning hörande djur över två års ålder reagerar vid undersökning med tuberkulin, har förrättningsmannen att om förhållandet ofördröjligen göra anmälan hos länsveterinären, vilken har att med eget yttrande genast vidarebefordra denna anmälan till medicinalstyrelsen. I sådant fall må medicinalstyrelsen, i den utsträckning som må anses erforderlig, jämväl förordna, att icke reagerande djur skola nedslaktas inom femton dagar. Visar djurägaren i fall som i första punkten i detta stycke sägs, att de reagerande djuren kunna på betryggande sätt hållas avskilda från övriga djur, må medicinalstyrelsen medgiva anstånd med nedslaktningen tills vidare, dock högst sex månader. I sådant fall har veterinär att skyndsamt undersöka besättningen beträffande förekomst av tuberkulos i smittfarligt stadium. Finnes vid undersökning djur behäftat med sådan tuberkulos, skall detsamma omedelbart nedslaktas.

Då synnerliga skäl därtill föranleda, må medicinalstyrelsen medgiva undantag från nedslaktning, som i denna paragraf avses.

6 §.

Å nötkreatur, som vid tuberkulinundersökning reagerat eller hos vilket på annat sätt tuberkulos påvisats eller som jämlikt medicinalstyrelsens förordnande enligt 5 § andra stycket skall nedslaktas, skall i ena örat anbringas ett märke, slaktmärke, av utseende som medicinalstyrelsen bestämmer. Å slaktmärke, som ej må avlägsnas, skall finnas anbragt kontrollnummer.

Sålunda märkt djur må ej avyttras som livdjur, ej heller utsläppas på gemensamhetsbete eller förflyttas till ladugård, där andra djur än sådana som äro avsedda för slakt finnas uppställda.

Där djur som i första stycket sägs nedslaktas å kontrollslakteri, ankommer det på veterinär vid slakteriet att upprätta och till medicinalstyrelsen insända protokoll över den besiktning, som verkställts av djurkroppen.

Ladugård, där djur behäftat med tuberkulos varit uppställt, skall på djurägarens bekostnad smittrenas i enlighet med anvisningar utfärdade av medicinalstyrelsen.

7 §.

Inom tuberkulosfritt område må djurägare icke med sin besättning införliva annat nötkreatur än sådant som härrör från besättning, vilken enligt av medicinalstyrelsen utfärdade föreskrifter är att anse såsom reaktionsfri. Har nötkreatursbesättning i dess helhet nedslaktats, må efter smittreningen i ladugården inställas allenast sådant nötkreatur som i första punkten sägs.

8 §.

I samband med undersökning med tuberkulin av nötkreatur i tuberkulosfritt område skola, när veterinär därtill finner anledning, andra i samma ladugård inhysta husdjur utom fjäderfän underkastas enahanda undersök-

ning. Djur, som vid sådan undersökning reagerar eller hos vilket tuberkulos på annat sätt påvisas, skall antingen avlägsnas ur ladugården och hållas väl avskilt från nötkreatur eller ock nedslaktas inom femton dagar efter undersökningens avslutande. Är djur avsett att nedslaktas, bör det förseas med slaktmärke som i 6 § sägs.

Fjäderfän, som i tuberkulosfritt område hållas i ladugård, skola vara inestängda i särskilt rum.

9 §.

1 mom. Har, under iakttagande av vad i 5 § föreskrivits, nötkreatur blivit nedslaktat, är ägaren av djuret berättigad att av statsmedel erhålla ersättning som, där ej Kungl. Maj:t finner skäl för visst fall medgiva högre gottgörelse, utgår med etthundra kronor eller om djuret är under ett års ålder med femtio kronor. Ersättning utgår dock endast under förutsättning dels att djuret nedslaktats å kontrollslakteri eller att det nedslaktade djurets ena öra med vidsittande slaktmärke insändes till vederbörande veterinär dels ock att den som framställer begäran om ersättning innehåft det nedslaktade djuret sedan minst sextio dagar. Har nötkreatur nedslaktats senare än enligt vad i 5 § är föreskrivet, må ersättning likväl utgå, om dröjsmålet med nedslaktningen föranletts av omständigheter över vilka djurägaren icke råder. Djurägare må fritt förfoga över köttet av nedslaktat djur.

2 mom. Undersökning med tuberkulin som avses i denna förordning bekostas av statsmedel.

Veterinär, som verkställt undersökning med tuberkulin eller klinisk undersökning i enlighet med föreskrifter i denna förordning, är berättigad att av statsmedel erhålla dels ersättning enligt kungörelsen den 25 november 1938 (nr 700) angående ersättning till veterinär för vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur, dels, om veterinären verkställt undersökning med tuberkulin av andra djur än nötkreatur, gottgörelse enligt i nämnda kungörelse angivna grunder dels ock, där medicinalstyrelsen så förordnar, för resa till och från sådan förrättning resekostnadsersättning enligt gällande veterinärtaxa (praktiktaxan).

För varje jämlikt 6 § tredje stycket upprättat och till medicinalstyrelsen insänt besiktningsprotokoll utgår till veterinär ersättning av allmänna medel med tre kronor.

3 mom. Ersättning som angives i denna paragraf utbetalas av medicinalstyrelsen.

10 §.

Veterinär skall i fråga om bekämpandet av sjukdom som avses i denna förordning ställa sig till efterrättelse av medicinalstyrelsen i sådant hänseende utfärdade föreskrifter.

Åtgärder till förhindrande av införsel till tuberkulosfritt och skyddat område av med tuberkulos behäftade nötkreatur.

11 §.

Nötkreatur må icke till tuberkulosfritt område införas från del av riket som ej tillhör sådant område, med mindre medicinalstyrelsen därtill lämnat tillstånd. Ej heller må utan sådant tillstånd införsel av nötkreatur äga rum till skyddat område från del av landet, som varken tillhör tuberkulosfritt eller skyddat område.

12 §.

1 mom. För erhållande av tillstånd till införsel som i 11 § avses skall, då fråga är om nötkreatur avsett till livdjur, företes ett av veterinär enligt formulär, som medicinalstyrelsen fastställt, tidigast en månad före den dag införseltillståndet sökes utfärdat intyg, utvisande

dels att djuret befunnits reaktionsfritt vid två på varandra följande tuberkulinundersökningar, av vilka den sista företagits inom en månad före den dag intyget utfärdats, eller, om djuret är under sex månaders ålder, att djuret befunnits reaktionsfritt vid en undersökning företagen inom tid som nyss sagts,

dels ock att djuret tillhör besättning eller helt avskild del av besättning, som enligt 2 § kungörelsen den 21 juli 1938 (nr 539) angående tilläggspris för mjölk från vissa nötkreatursbesättningar anses vara ställd under statlig kontroll med tuberkulin.

2 mom. Såsom villkor för införsel varom i 1 mom. sägs skall föreskrivas,

a) att djuret av den veterinär, som utfärdat där omförmälda intyg, förses med ett av medicinalstyrelsen fastställt märke, angivande att djuret ej reagerat vid undersökning med tuberkulin;

b) att införsel äger rum inom en månad från tillståndets meddelande.

13 §.

Införsel som i 11 § sägs av nötkreatur, avsett för slakt, må ej medgivas med mindre djuret föres till offentligt slakthus eller till kontrollslakteri.

14 §.

Har tillstånd meddelats jämlikt 11 § till införsel av nötkreatur såsom livdjur, må det ej inlastas i järnvägsvagn, i åkdon eller å fartyg, med mindre den som erhållit tillstånd till införseln till stationsföreståndaren, föraren av åkdonet eller fartygsbefälhavaren företer bevis om införseltillståndet. Beviset skall befordras till urlastningsstationen (bestämelsestationen) och där behandlas på sätt i 15 § närmare föreskrives. Stationsföreståndare, förare av åkdon eller fartygsbefälhavare skall tillse dels att djuren äro i behörig ordning märkta och åtföljda av intyg som i 12 § avses dels ock att djuren uppställas, om införseln sker med järnväg eller landsvägsledes, i järnvägs-

vagn eller åkdon där andra nötkreatur icke äro uppställda, samt, om införseln sker med båt, väl avskilda från andra nötkreatur.

15 §.

Tillståndsbevis skall å urlastningsstation (bestämmelsestation) omhändertagas, då införseln sker med järnväg, av stationsföreståndaren samt, då införseln sker med båt eller landsvägsledes, av närmast vid gränsen boende kronobetjäning eller annan därtill av länsstyrelsen särskilt förordnad person.

Den till vilken tillståndsbeviset avlämnas åligger dels att tillse, att infört livdjur är i vederbörlig ordning märkt samt åtföljt av intyg som i 12 § avses dels ock att utan dröjsmål till länsveterinären i det län dit införseln ägt rum översända beviset, försett med intyg om när och var detsamma avlämnats.

Finner tjänsteman varom i första stycket förmäles förseelse mot 11—15 §§ i denna förordning vara begången, skall han om förhållandet ofördröjligen underrätta vederbörande länsveterinär.

Gemensamma bestämmelser.

16 §.

Slaktmärken som i 6 § avses skola genom medicinalstyrelsens försorg på rekvisition kostnadsfritt tillhandahållas förrättningsman.

17 §.

Högsta tillsynen över åtgärder till bekämpande av sjukdom som avses i denna förordning tillkommer medicinalstyrelsen.

Länsstyrelse skall vaka över att denna förordning noggrant tillämpas. Det åligger polismyndighet att biträda vid nämnda övervakning.

Vid allmänna vägar intill gränserna till tuberkulosfria och skyddade områden skola genom polismyndighetens försorg uppsättas tydliga anslag med uppgift om i 11 § avsedda införselförbud.

18 §.

De närmare föreskrifter, som äro erforderliga för tillämpning av denna förordning, meddelas av medicinalstyrelsen.

19 §.

1 mom. Förseelse mot denna förordning eller enligt densamma meddelade föreskrifter straffes enligt allmänna strafflagen.

2 mom. Den, som utan vederbörligt tillstånd infört eller låtit införa nötkreatur till tuberkulosfritt eller skyddat område, have tillika förbrutit vad som sålunda olovligen införts eller, om detta icke kan tillrättaskaffas, dess värde.

Allmän åklagare åligger att verkställa beslag å egendom, som jämlikt denna förordning skall anses förbruten.

Nötkreatur som tages i beslag skall, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar, så snart ske kan nedslaktas, om möjligt å kontrollslakteri, och djurkroppen försäljas. Köpeskillingen skall, intill dess utslag fallit och vunnit laga kraft, nedsättas i allmänt förvar.

Vad som enligt denna förordning skall anses förbrutet tillfaller kronan.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1940, från och med vilken dag kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 436) om införsel av nötkreatur till de sex nordligaste länen och Gotlands län skall upphöra att gälla.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp:

I årets statsverksproposition (IX. H. T. punkt 75) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen för budgetåret 1940/41 beräkna ett förslagsanslag av 1,800,000 kronor. Jag torde nu ånyo få anmäla detta ärende.

Den 28 april 1939 uppdrog Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa utredning rörande ändring av bestämmelserna angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur.

I skrivelse den 22 januari 1940 ha styrelserna överlämnat betänkande angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur inom vissa län m. m. Genom betänkandet ha framlagts dels förslag till åtgärder mot tuberkulos inom vissa län, bland annat de sex nordligaste länen och Gotlands län, dels ock förslag till vissa besparingsåtgärder. Styrelserna ha förklarat sig ha för avsikt att slutföra utredningsuppdraget före den 1 oktober 1940.

Över styrelsernas betänkande ha yttranden avgivits av järnvägsstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens livsmedelskommission, veterinärhögskolans styrelse och lärarkollegium, länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens samt Norrbottens län, samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, Sveriges lantbruksförbund, veterinärläkarföreningen ävensom svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande. Vid statens livsmedelskommissions yttrande har fogats utlåtande av svenska mejeriernas riksförening u. p. a. Länsstyrelserna ha vid sina yttranden fogat utlåtanden av länsveterinärerna i länen. Till länsstyrelsens i Västerbottens län yttrande har jämväl fogats utlåtande av landsfogden i länet. De flesta förvaltningsutskotten ha åberopat utlåtanden av föreståndarna för hushållningssällskapens tuberkulosavdelningar.

Medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen ha i skrivelse den 12 februari 1940 framlagt förslag angående pristillägg för mjölk härrörande från besättningar, ställda under statlig kontroll med hänsyn till förekomsten av tuberkulos.

I. Gällande bestämmelser och vidtagna åtgärder.

De bestämmelser, som för närvarande reglera det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur, tillkommo efter statsmakternas beslut i frågan vid 1934 års riksdag (prop. nr 121; jordbruksutskottets utl. nr 84; riksdagens skr. nr 287). De återfinnas till huvudsaklig del i tre den 30 juni 1934 i administrativ ordning utfärdade kungörelser: nr 402 om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur (ändrad genom kungörelserna nr 836/1937 och 687/1938), nr 403 om åtgärder mot tuberkulos i juvret och könsorganen hos nötkreatur (ändrad genom kungörelsen nr 701/1938) samt nr 436 om införsel av nötkreatur till de sex nordligaste länen och Gotlands län. Till grund för propositionen till 1934 års riksdag hade legat en utredning verkställd av särskilt tillkallade sakkunniga (1929 års nötkreaturstuberkulossakkunniga), vilka den 21 oktober 1930 avgivit betänkande med förslag i ämnet (statens off. utr. 1930: 23).

Enligt de regler, som genomfördes 1934, bekämpas tuberkulosen hos nötkreatur i allt väsentligt med frivilliga åtgärder. Det är endast beträffande vissa, särskilt smittfarliga former av tuberkulos, nämligen *tuberkulos i juvret och könsorganen*, som bestämmelser av tvingande natur utfärdats. För att uppspåra tuberkulos av dessa former har författningen meddelat vittgående skyldigheter icke endast för veterinär utan även för djurägare, då han har anledning misstänka förekomsten av sådan tuberkulos inom honom tillhörig nötkreatursbesättning. Undersökningar för att konstatera förekomsten av tuberkulos i juver eller könsorgan bekostas helt av statsmedel. Har undersökning givit vid handen, att djur är behäftat med sådan tuberkulos, skall det nedslaktas inom åtta dagar. För nedslaktat djur är djurägare berättigad till ersättning med hälften av djurkroppens värde (för närvarande beräknat efter 80 öre för varje kilogram av djurets slaktvikt), dock högst med 100 kronor eller, om djuret helt kasseras, med 50 kronor. Djurägare äger tillika fritt förfoga över sådan del av köttet av nedslaktat djur, som godkännes för människoföda.

Nötkreaturstuberkulossakkunniga ägnade under sin utredning särskild uppmärksamhet åt förhållandena i de sex nordligaste länen och Gotlands län. Enligt deras förslag skulle åtgärder vidtagas dels för att hindra införseln av andra än reaktionsfria livdjur till dessa län från riket i övrigt, dels ock för att helt utrota tuberkulosen i de fyra nordligaste länen och Gotlands län. Statsmakterna ansågo sig år 1934 icke kunna bifalla förslaget i annan utsträckning än vad det avsåg importförbud av reagerande livdjur. Gällande regler i detta hänseende innebära, att de sex nord-

ligaste länen indelats i två skyddade områden, det ena omfattande de fyra nordligaste länen samt det andra Gävleborgs och Kopparbergs län. Till det norra skyddade området må införsel av nötkreatur ej äga rum från riket i övrigt utan tillstånd av vederbörande länsstyrelse. Är djuret avsett som livdjur måste det vara styrkt reaktionsfritt. Införsel till Gävleborgs och Kopparbergs län må fritt äga rum från det norra skyddade området men endast efter tillstånd från landet i övrigt. Gotlands län har, med hänsyn till önskemål som framförts från länsstyrelsens och hushållningssällskapets sida, i skyddshänseende betraktats såsom ett särskilt område. Detta innebär, att tillstånd för införsel dit av djur från hela landet i övrigt, alltså även det norra skyddade området, erfordras samt att djur från Gotlands län icke få införas till övriga skyddade områden utan tillstånd.

Det frivilliga statsunderstödda bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen har anordnats efter två metoder, den Ostertagska och den Bangska metoden.

Bekämpande av tuberkulos enligt den Ostertagska metoden (klinisk tuberkulosekontroll), som närmast avser att ur besättningarna utrensa smittfarliga djur, anordnas för närvarande av samtliga hushållningssällskap i riket utom de i de sex nordligaste länen och Gotlands län. Inom dessa sju län må sådant bekämpande anordnas genom medicinalstyrelsens försorg. Djurägare, som önskar ställa sin besättning under klinisk tuberkulosekontroll, skall avgiva förbindelse att under minst två år bekämpa tuberkulos i smittfarlig form inom sin besättning. Detta bekämpande innebär, att samtliga nötkreatur över två års ålder i besättningen minst en gång om året underkastas klinisk-bakteriologisk undersökning av veterinär rörande förekomsten av tuberkulos i smittfarlig form, samt att prov av samlingsmjölk från besättningen tages minst två gånger om året, vilket prov underkastas bakteriologisk undersökning rörande förekomsten av tuberkelbaciller. Smittfarligt djur skall nedslaktas inom viss kortare tid. Kostnaderna för undersökningarna gäldas till hälften av djurägaren och till hälften av statsverket. För djur, som nedslaktas på grund av att tuberkulos i smittfarlig form upptäckts vid andra eller därefter följande klinisk-bakteriologisk undersökning, sedan djurägaren anslutit sig till bekämpandet, erhåller djurägaren ersättning av statsmedel med en fjärdedel av djurkroppens värde (för närvarande beräknat efter 80 öre för varje kilogram av djurets slaktvikt), dock högst med 50 kronor eller, om djuret helt kasseras, med 25 kronor. I avsikt att underlätta en total utrensning av tuberkulos i besättningarna, kan ersättningen för nedslaktade smittfarliga djur höjas till hälften av djurkroppens värde, dock högst 75 kronor eller vid totalkassation 50 kronor, under förutsättning att djurägaren inrättat särskilt betryggande isolerad ungdjursavdelning. Till sådan avdelning skola alla nyfödda djur föras. Ungdjuren skola kontrolleras genom tuberkulinundersökning. Den reagerande delen av besättningen får icke underhållas genom nyförvärv.

För att helt kunna utrota tuberkulos ur en nötkreatursbesättning och sedermera bibehålla besättning fri från sådan infektion torde krävas, att besättningen tid efter annan undersökes med tuberkulin: bekämpande av tu-

berkulos enligt den Bangska metoden (statlig kontroll med tuberkulin). Staten uppmuntrar härvid djurägarna i den form, att de i vissa fall kunna erhålla erforderligt tuberkulin gratis samt själva undersökningarna utförda på statens bekostnad. Utgifterna för veterinärens resor skola de emellertid själva betala. Kostnadsfri undersökning med tuberkulin, som beviljas av medicinalstyrelsen, må medgivnas endast under förutsättning att djurägare förklarar sig ha för avsikt att vidtaga och fortsätta med de åtgärder för bekämpande av tuberkulos hos besättningen, som medicinalstyrelsen finner skäl föreskriva. Som regel torde det icke vara ändamålsenligt att låta undersöka andra besättningar än sådana man har anledning antaga antingen vara helt reaktionsfria eller ock innehålla så litet antal reagerande djur, att djurägaren anser sig kunna avlägsna dessa ur besättningen. Medicinalstyrelsen har såsom villkor för erhållande av första undersökning med tuberkulin föreskrivit, bland annat, att djurägare förklarar sig ha för avsikt att vidtaga och fortsätta med vissa åtgärder för bekämpande av tuberkulos inom besättningen. Bland dessa åtgärder äro, att djur, som vid undersökning med tuberkulin betecknats såsom reagerande och tvivelaktigt reagerande men sannolikt tuberkulöst, jämte varje djur i övrigt, som vid klinisk undersökning starkt misstänkes för tuberkulos, fullständigt avskiljes från djur, som betecknats såsom reaktionsfritt eller tvivelaktigt reagerande men sannolikt icke tuberkulöst, samt att nötkreatur, som genom köp eller annorledes utifrån skola införlivas med de djur, vilka äro föremål för skyddsåtgärder mot tuberkulos, befinnas reaktionsfria. Dessa villkor kunna givetvis vara betungande för djurägaren helst som någon ersättning för nedslaktade reagerande djur som regel icke lämnas. Endast för djur, som efter kontrollundersökning med tuberkulin (d. v. s. andra och följande undersökningar) reagerat och vid företagen klinisk-bakteriologisk undersökning befunnits smittfarligt, kan viss ersättning av statsmedel utgå.

Vid 1936 års riksdag (prop. nr 116; jordbruksutskottets utl. nr 57) beslöts, att såsom villkor för att mejeri skulle vara berättigat att erhålla prisutjämningsbidrag ur jordbrukets prisregleringsfond skulle gälla, att mejeri tillämpade sådan prisdifferentiering vid mjölkens betalning, att för mjölk, som härrörde från besättningar ställda under statlig kontroll med tuberkulin, skulle utgå tilläggspris med minst 0.4 öre för liter samt för mjölk, som härrörde från besättningar ställda under klinisk tuberkuloskontroll, skulle utgå tilläggspris med minst 0.2 öre för liter. Bestämmelser rörande dessa tilläggspris återfinnas numera i kungörelsen den 21 juli 1938 (nr 539), ändrad genom kungörelsen nr 698/1939.

De åtgärder, som år 1934 och 1936 vidtagits för att stimulera anslutningen till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos, ha visat sig ha åsyftad effekt. Särskilt ha djurägarnas intresse för anslutning till den statliga kontrollen med tuberkulin varit i starkt stigande, i synnerhet efter det föreskrifterna om pristillägg genomförts.

Storleken av för ändamålet beviljade anslag, som haft karaktär av förslags-

anslag, och de verkliga statsutgifterna från och med budgetåret 1934/35 framgå av följande tabell:

Tabell I.

Budgetår	Beviljat förslagsanslag	Verkliga utgifter
1934 35	800,000: —	316,533: 82
1935 36	275,000: —	439,912: 74
1936/37	400,000: —	843,913: 11
1937/38	500,000: —	1,615,462: 65
1938 39	1,500,000: —	1,769,254: 84
1939/40	2,000,000: —	—

Av följande tabell II framgår för åren 1933—1938 dels antalet till klinisk tuberkulosekontroll vid varje års slut anslutna djur, dels ock antalet årligen verkställda tuberkulinundersökningar.

Tabell II. Anslutningen till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur under åren 1933—1938.

Å r	Klinisk kontroll		Tuberkulinkontroll	
	Anslutna djur	Anslutna besättningar	Undersökta djur	Undersökta besättningar
1933	—	—	190,511	10,311
1934	¹ 39,737	¹ 1,584	207,705	10,039
1935	117,602	4,875	252,220	14,939
1936	162,793	8,420	387,957	30,414
1937	237,819	14,383	835,382	76,328
1938	253,842	16,095	² 673,572	² 60,101

Styrelserna ha i sitt betänkande återgivit en inom medicinalstyrelsen verkställd beräkning av antalet nötkreatur inom varje län, som vid ingången av år 1939 voro ställda under statlig kontroll med tuberkulin (eller alltså konstaterade reaktionsfria djur). Till jämförelse ha även införts uppgifter om antalet den ³¹/₁₂ 1938 till den kliniska tuberkulosekontrollen anslutna djur. Styrelserna ha särskilt anmärkt att de återgivna siffrorna icke få betraktas såsom absoluta. I fråga om totalantalet djur har man utgått från 1932 års jordbruksräkning, då resultaten av 1937 års räkning ännu icke föreligga för samtliga län. Vidare kunna medicinalstyrelsens uppgifter beträffande de till tuberkulinkontrollen anslutna djur i vissa fall vara något missvisande beroende på att i allmänhet 2 till 3 år förflyta mellan undersökningarna. Felaktigheterna torde emellertid icke vara av den storleksordning, att de i detta sammanhang ha någon egentlig betydelse. Resultaten av denna undersökning framgå av följande tabell.

¹ Avser tiden 1 juli—31 dec. 1934.

² Nedgången sammanhänger med inträffad mul- och klövsjukeepizooti.

Tabell III. Översikt över i tuberkuloshänseende kontrollerade nötkreatur vid ingången av år 1939.

L ä n	Djur, ställda under statlig kontroll med tuberkulin; %	Djur, ställda under klinisk kontroll; %	L ä n	Djur, ställda under statlig kontroll med tuberkulin; %	Djur, ställda under klinisk kontroll %
Stockholm	29.5	8.0	Älvsborg.....	34.0	5.0
Uppsala	42.5	13.5	Skaraborg	14.0	10.0
Södermanland.....	19.0	21.5	Värmland	32.0	3.5
Östergötland	30.0	17.5	Örebro	20.0	12.0
Jönköping	52.0	6.0	Västmanland.....	42.5	21.0
Kronoberg	82.0	2.0	Kopparberg.....	80.0	—
Kalmar	79.0	7.5	Gävleborg	66.0	0.5
Gotland	100.0	—	Västernorrland....	25.5	—
Blekinge	80.0	2.0	Jämtland	67.5	—
Kristianstad	24.5	15.0	Västerbotten	64.0	—
Malmöhus	25.0	12.5	Norrbottn.....	67.5	—
Halland	39.0	17.5			
Göteborgs o. Bohus	37.5	3.0	Medeltal	43.0	8.5

Av tabell III framgår, att anslutningen till tuberkulosbekämpandet är synnerligen olika inom skilda län. För hela landets vidkommande utvisar tabellen, att över 43 procent av totala antalet djur vid undersökning konstaterats vara reaktionsfria, att över 8.5 procent av djuren äro kontraktsenligt anslutna till klinisk tuberkuloskontroll samt att alltså icke fullt hälften av djuren (ungefär 48 procent) stå utanför den statliga tuberkuloskontrollen. Enligt verkställda approximativa beräkningar torde kunna antagas, att under år 1939 ytterligare i runt tal 250,000 djur anslutits till den statliga tuberkulinkontrollen, som alltså nu lär omfatta drygt 51 procent av landets samtliga nötkreatur. Av dessa siffror får man självfallet icke draga den slutsatsen, att endast cirka 51 procent av våra nötkreatur skulle vara reaktionsfria. Antalet sådana djur är med säkerhet avsevärt högre.

Vad angår *kostnaderna* för olika former av *tuberkuloskontroll* ha styrelserna angivit statsverkets årliga utgifter för klinisk kontroll i genomsnitt till drygt 4 kronor för ansluten ko, därav 2 kronor å 2 kronor 50 öre för undersökningskostnader och 2 kronor för ersättning för utslagna djur. Djurägarna ha härjämte att bidra med omkring 2 kronor 50 öre för undersökningskostnader. I genomsnitt torde statens utgifter för undersökning med tuberkulin kunna beräknas till en krona för varje djur och undersökning. Djurägarnas utgifter äro härvidlag inskränkta till att avse veterinärernas resekostnader. Dessa torde i runt tal för varje djur och undersökning icke överstiga 50 öre. Intervallerna mellan olika undersökningar variera med hänsyn till om reaktion förekommit i besättningen eller icke samt är beroende på inom vilket landskap besättningen finnes. Såsom ett medeltal ha styrelserna angivit, att varje djur undersökes vartannat år. Statens årliga utgifter för varje till tuberkulinkontrollen anslutet djur uppgå alltså i genomsnitt till 50 öre samt djurägarens till 25 öre.

De årliga totalkostnaderna för den kliniska kontrollen med cirka 250,000

anslutna djur skulle alltså uppgå, för statsverket till 1,000,000 kronor och för djurägarna sammanlagt till 625,000 kronor eller tillhopa till 1,625,000 kronor. Motsvarande siffror för tuberkulinkontrollen med cirka 1,500,000 anslutna djur uppgå endast till respektive 750,000 kronor och 375,000 kronor eller tillhopa till 1,125,000 kronor. För djurägare, anslutna till tuberkulinkontrollen, komma härtill kostnader av avsevärt växlande storlek för utslagning av reagerande djur.

I detta sammanhang må även erinras, att styrelserna i framställning den 16 september 1939 bland annat anhållit om medgivande för medicinalstyrelsen att under budgetåret 1939/40 disponera ett belopp av högst 15,000 kronor för slutlig *utrensning av kvarvarande nötkreaturstuberkulos inom Gotlands län*. Genom beslut den 6 oktober 1939 har Kungl. Maj:t bifallit denna anhållan.

Styrelserna anförde i berörda framställning huvudsakligen följande.

Tidigare verkställda utredningar ha givit vid handen, att tuberkulosfrekvensen i detta län är låg. Genom förfrågningar hos samtliga inom länet praktiserande veterinärer ha styrelserna inhämtat, att det antal djur, som veterinären ännu icke anslutits till det statsunderstödda bekämpandet med tuberkulin, är mycket ringa. Kvarvarande reagerande djur torde med sannolikhet återfinnas inom fyra utpekade besättningar.

Beträffande själva utrensningen ha styrelserna anført i betänkandet.

Medicinalstyrelsen har förordnat veterinärerna, envar beträffande hans verksamhetsområde, att snarast möjligt på statens bekostnad med tuberkulin undersöka de nötkreatursbesättningar, vilka ännu icke äro ställda under statlig kontroll med tuberkulin. Dessa undersökningar torde ännu icke vara fullt slutförda. Emellertid utvisa de verkställda undersökningarna, att antalet kvarvarande reagerande djur i länet varit ännu mindre än styrelserna tidigare haft anledning antaga. Det för utrensningen anvisade beloppet, 15,000 kronor, synes sålunda icke behöva tagas i anspråk mer än till omkring en tredjedel. Sålunda torde allenast omkring 50 reagerande djur behöva nedslaktas mot tidigare beräknade 100—150 djur. Ersättningen härför uppgår till 5,000 kronor. Härtill kommer ersättning till veterinärer med cirka 500 kronor.

Slutligen torde jag få erinra att till Kungl. Maj:t inkommit ett flertal *framställningar* i ämnet, vilka överlämnats till styrelserna för att av dem tagas i beaktande under utredningen.

II. Styrelsernas förslag.

1. Förslagets allmänna innebörd.

Styrelserna anse, att landet med hänsyn till bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur bör uppdelas i tre zoner, tuberkulosfria områden, skyddade områden och övriga områden. Förslaget innebär i huvudsak följande.

Inom *tuberkulosfria områden* skall sjukdomen helt utrensas och avses att

bestämmelser av tvingande natur skola där gälla. Detta torde bland annat böra innebära, att djurägarna måste tåla att varje tuberkulöst djur nedslaktas. Vid sådant förhållande synes det skäligt att staten gottgör djurägarna för därigenom åsamkad förlust. Alla djur inom sådant område böra stå under kontroll i tuberkuloshänseende. Skyldighet att anmäla förekomst av tuberkulos bör åligga ej endast veterinär utan även djurägare, slaktare och andra vederbörande.

För närvarande gälla för vissa områden, att import till områdena av andra än reaktionsfria livdjur ej får äga rum. Sådana bestämmelser böra hädanefter gälla ej endast för de tuberkulosfria områdena utan därutöver för vissa andra områden, där tuberkulosbekämpandet nått relativt långt men ej så långt att de strängaste reglerna ännu lämpligen böra tillämpas. Sistnämnda områden föreslås av styrelserna skola benämnas *skyddade områden*. Själva bekämpandet av sjukdomen bör här i huvudsak alltjämt ske efter frivillig anslutning från djurägarnas sida. Förklaring att visst område skall i tuberkuloshänseende anses såsom skyddat torde få betraktas som en övergångsform i bekämpandet, innan man anser sig kunna helt bekämpa sjukdomen enligt tvångsföreskrifter.

Beträffande *övriga områden* skall bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur — bortsett från tuberkulos i juvret och könsorganen — bedrivas efter frivillig anslutning från djurägarnas sida.

Det frivilliga bekämpandet torde i princip alltjämt böra anordnas enligt de två hittills tillämpade metoderna, den Ostertagska metoden och den Bangska metoden. Reglerna för villkoren beträffande statsbidrag till detta bekämpande synas emellertid böra underkastas viss omarbetning. Härvidlag torde böra eftersträvas, att bekämpandet — i förhållande till kostnaderna för det allmänna och djurägarna — blir mera effektivt än för närvarande. I fråga om den kliniska tuberkuluskontrollen synes det styrelserna önskvärt, att övergången från denna kontrollform till tuberkulinkontrollen göres snabbare och smidigare. Olika sätt att uppmuntra isolerade ungdjursuppfödningar och rekryteringen av reaktionsfria djur böra prövas. Särskilt beträffande småbrukarna föreligga härvidlag problem, som måste lösas. Jämväl reglerna för tuberkulinkontrollen synas i vissa hänseenden böra göras mera effektiva. Styrelserna åsyfta härvid närmast, att vissa bestämmelser avseende undersökning med tuberkulin, märkning av reagerande djur samt intyg om reaktionsfrihet böra göras tvingande för att undvika missbruk. Förslag i dessa hänseenden äro under utarbetande och komma av styrelserna att framläggas i ett senare sammanhang.

För närvarande ha styrelserna endast ansett sig böra framlägga förslag beträffande tuberkulosfria och skyddade områden. Det författningsförslag — förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur inom vissa län — som bilagts betänkandet, har utarbetats med tanke på att förordningen skall provisoriskt gälla, till dess statsmakterna få tillfälle att taga ställning till styrelsernas slutliga förslag. Med hänsyn härtill har i själva förordningen angivits vilka områden som omedelbart böra erhålla karaktären av tuberku-

losfria och skyddade. Framdeles torde det icke vara avsett att i en författning, varöfver riksdagens mening inhämtas, meddela föreskrifter i dessa hänseenden. Fast hellre ha sådana bestämmelser ansetts böra utfärdas i administrativ ordning.

2. Allmän motivering för förslaget.

Styrelserna erinra, att statsmakterna år 1934 angåvo såsom riktlinjer för statens fortsatta medverkan till nötkreaturstuberkulosens bekämpande, att om än sjukdomens fullständiga utrotande uppställes såsom målet för strävandena på ifrågavarande område, ansträngningarna dock, åtminstone för det dåvarande, i främsta rummet torde böra inriktas på bekämpandet av sjukdomen i dess smittfarliga form. Den synnerligen starka utveckling, tuberkulosbekämpandet tagit efter 1934 och kanske framförallt sedan statsmakterna år 1936 beslutat genomföra tilläggspris för mjölk härrörande från besättningar anslutna till den statliga tuberkuloskontrollen, gör att problemen nu och år 1934 givetvis icke äro desamma. Då utgjorde antalet djur, som ställts under kontroll i tuberkuloshänseende, endast en bråkdel av totalantalet djur i landet. Nu äro flera än hälften av landets djur underkastade sådan kontroll. I detta läge torde det vara klart, att man icke längre i främsta rummet får inrikta ansträngningarna på bekämpandet av sjukdomen i dess smittfarliga form. Sjukdomskampen har i stora områden kommit så långt, att man står sjukdomens fullständiga utrotande mycket nära.

Styrelserna anföra härom vidare.

En radikal omläggning av det statsunderstödda bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen inom vissa områden torde alltså böra genomföras. Oaktat styrelserna hysa en sådan uppfattning, vilja styrelserna därmed givetvis ej ha sagt, att de tidigare av statsmakterna beslutade åtgärderna på området icke varit väl ägnade att föra sjukdomsbekämpandet framåt. Tvärtom måste framhållas, att den glädjande snabba utvecklingen av tuberkulosarbetet vittnar om att de statliga åtgärderna varit ändamålsenliga. I detta sammanhang får man självfallet icke heller förbise, att framgångarna icke blivit lika stora, om ej djurägarna ställt sig förstående för betydelsen av rörelsen samt underkastat sig många gånger kännbara tillfälliga ekonomiska förluster för att nå fram till avgörande resultat i kampen mot tuberkulos i sina besättningar. Även ett framtida bekämpande måste bygga på djurägarnas intresserade medverkan och ett förtroendefullt samarbete mellan dessa och veterinärerna.

Bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen bör självfallet anordnas på sådant sätt, att man helt utnyttjar de framsteg, som vunnits genom nuvarande åtgärder. Av särskild vikt torde vara, att effektiva anordningar vidtagas för att bevara de besättningar, som rensats från sjukdom, fria från densamma. När sjukdomsbekämpandet nått den betydande omfattning det för närvarande har, måste strävandena, jämsides med att man söker öka anslutningen till bekämpandet från kreatursägarnas sida, särskilt inriktas på att skydda friska besättningar från infektion. Att man härvidlag har stora värden av såväl hygienisk som ekonomisk natur att bevara, torde knappast särskilt behöva understrykas. Styrelserna finna det alltså angeläget, att vid utarbetande av reglerna för det framtida bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen sär-

skild uppmärksamhet ägnas sådana åtgärder, som må vara ägnade att skydda friska besättningar från tuberkelsmitta.

Vid ett ställningstagande till de principer, som böra bli vägledande för tuberkulosbekämpandet, måste självfallet stor hänsyn tagas till de kostnader, olika metoder för detta bekämpande komma att medföra för statsverket. Härvidlag får man emellertid icke förbise, att mera radikala ingripanden från det allmännas sida gentemot sjukdomen visserligen för tillfället kunna medföra betydande engångsutgifter men ändå bli för staten billigast därigenom, att ett sådant intensivt och för tillfället mera dyrbart bekämpande kan föra snabbare och säkrare till målet.

Vid ingången av år 1940 — erinra styrelserna — voro utav landets cirka 2.9 miljoner nötkreatur i runt tal 1.5 miljoner anslutna till den statliga tuberkulinkontrollen och 0.25 miljoner till den kliniska tuberkuloskontrollen. 1.15 miljoner nötkreatur voro alltså då fortfarande ställda utanför varje statlig kontroll.

Enligt styrelsernas uppfattning skulle det mest rationella ur hygienisk synpunkt vara att omedelbart med tuberkulin undersöka icke förut till tuberkulinkontrollen anslutna besättningar samt nedslakta samtliga djur, som därvid visa reaktion. En sådan utrensning skulle medföra, att man genast sannolikt finge slå ut cirka 500,000 djur, eller nära en sjättedel av landets nötkreatursstock, vilket torde medföra en kostnad för statsverket av i runt tal 52 miljoner kronor (med en statsersättning av 100 kronor för utslaget djur samt en undersökningsavgift för varje undersökt djur av 1 krona 50 öre). Styrelserna anföra härom ytterligare följande.

Genomförandet av en sådan åtgärd lär redan av statsekonomiska hänsyn vara utesluten, även om man med säkerhet kan räkna med att kostnaderna för tuberkulosbekämpandet därefter komma att bli relativt obetydliga. En reduktion på en gång av vår kreatursstam med omkring en sjättedel torde ej heller av andra skäl vara tillräddig. Speciellt under tider, då knapphet i tillgången på fettvaror kan befaras uppkomma, synes det uteslutet att rekommendera åtgärder, som väsentligen minska antalet mjölkande kor i landet. Vidare må erinras, att en så avsevärd på en gång genomförd nedslaktning av nötkreatur, eller ungefärligen motsvarande ett års köttproduktion, skulle ha synnerligen skadlig inverkan på köttmarknaden. Genomför man den angivna reduktionen av kreatursstammen, måste man även befara att möjligheten att utnyttja det inhemska fodret skulle ej oväsentligen minska. Ej heller torde kunna undvikas att genom en sådan snabbt genomförd decimering åtskilliga avelsvärden gå förlorade. Att verkställa en omedelbar tuberkulinundersökning av cirka 1,400,000 djur skulle även kräva, att man för detta arbete förfogade över ett större antal veterinärer än som kan mobiliseras för ändamålet.

En utväg, som måhända kan synas mera framkomlig, är att man snarast möjligt söker få med de nötkreatursbesättningar, som för närvarande icke äro ställda under statlig kontroll med hänsyn till tuberkulos, i någon av de nu tillämpade kontrollformerna. Av icke-kontrollerade nötkreatur skulle, enligt vad styrelserna angivit, cirka 500,000 djur sannolikt tillhöra besättningar, där tuberkulos förekommer i avsevärd utsträckning. De flesta av de besättningar, till vilka dessa djur höra, torde därför icke böra anslutas till annan kontroll än den kliniska. Med nuvarande ersättningsregler skulle statens årskostnader för kontroll av dessa djur uppgå till cirka 2 miljoner

kronor. Anslutas även dessa djur till kontrollen, skulle statens sammanlagda årliga utgifter för den kliniska kontrollen med cirka 750,000 djur kunna beräknas till cirka 3 miljoner kronor.

Redan denna approximativa kostnadskalkyl torde utvisa, att ett forcerat tuberkulosbekämpande även enligt den Ostertagska metoden skulle leda till synnerligen höga kostnader för statsverket. Vidare kan man såsom visst antaga, att en frivillig allmän anslutning till tuberkuloskontrollen enligt gällande system icke kommer att ske utan att nu tillämpade statsbidrag höjas. Åtskilliga framställningar i sådant syfte ha ju också gjorts. Slutligen torde en synnerligen snabbt genomförd utrensning av kvarvarande tuberkulos i landet stöta på även andra hinder än statsekonomiska. Styrelserna åsyfta härvidlag främst svårigheten att under en så relativt kort tid, inom vilken ett intensivt tuberkulosbekämpande skulle genomföras, disponera över erforderligt antal veterinärer. Vidare torde böra framhållas, att även anslutningen till det kliniska bekämpandet i flera län nått en sådan omfattning, att det organisatoriskt sett icke vore lyckligt med än större anslutning. Önskar man öka anslutningen till den kliniska tuberkuloskontrollen, torde detta böra ske på sådant sätt, att man eftersträvar att fortast möjligt få fram de till den kliniska kontrollen anslutna besättningarna till reaktionsfrihet, något som snabbast och för djurägaren billigast låter sig göra genom inrättandet av isolerade ungdiursavdelningar. I och med att en kliniskt ansluten besättning nått fram till reaktionsfrihet bör den omedelbart överföras till tuberkulin-kontrollen.

Styrelserna ha alltså icke ansett sig kunna förorda vare sig en omedelbar total utrensning av den kvarvarande nötkreaturstuberkulosen eller en fullständig anslutning av kreatursbesättningarna till den kliniska kontrollen. Ehuru ytterligare anslutning till tuberkulosbekämpandet, sådant det för närvarande är organiserat, sannolikt kommer att ske, torde målet — sjukdomens totala utrensning — icke uppnås uteslutande med tillhjälp av nuvarande kontrollformer.

I stället för en omedelbar total utrensning av sjukdomen förorda styrelserna, att man tillsvidare nöjer sig med att söka utrensning av tuberkulosen inom sådana områden, som kommit längst i tuberkulosbekämpandet, samt anföra härom.

Det förhåller sig också så, att tuberkulosfrekvensen inom icke undersökta besättningar är synnerligen olika i skilda delar av landet. Utrensningarna synas därför i första hand böra avse sådana områden, där tuberkulosfrekvensen är låg. Genom dylika lokalt begränsade utrensningsaktioner torde man även undvika att inom vissa, i det närmaste rena områden spridda infektionshärdar kvarstå, med stor risk för att området ånyo infekteras. Redan 1929 års sakkunniga voro delvis inne på denna tankegång. En sådan utrensning får självfallet icke läsas fast utan bör fortskrida systematiskt till dess hela landet är genomgånet. Styrelserna anse sig emellertid icke redan i detta sammanhang böra upprätta en fullständig plan för utrensningen. Det torde nu vara tillfyllest att föreslå de områden, som skola medtagas vid den första utrensningen. Vilka områden, som sedermera böra ifrågakomma och när de lämpligen kunna medtagas, får huvudsakligen bero på hur långt det frivilliga bekämpandet i olika områden fortskrider.

Ett genomförande av vad styrelserna nu antytt torde kunna ske på sådant sätt, att det icke fördyrar det statliga bekämpandet av tuberkulos utan fast-

mera undan för undan förbilligar detsamma. I och med att samtliga djur inom visst område ställas under statlig tuberkulinkontroll, torde nämligen undersökningarna med tuberkulin inom sådant område för framtiden i regel kunna ske med stora intervaller, t. ex. tio år eller mera. Statens utgifter för undersökningar bli alltså lägre för varje område, som helt ställs under kontroll. När landet i sin helhet är rensat från tuberkulos, torde de årliga statsutgifterna för ändamålet (d. v. s. för tid efter annan vidtagna kontrollundersökningar med tuberkulin) komma att bli endast en bråkdel av de nuvarande.

I detta sammanhang ha styrelserna ansett sig böra framhålla den olyckliga roll i fråga om spridandet av smittsamma kreaturssjukdomar överhuvud taget, den oreglerade livdjurshandeln spelar. Beträffande detta spörsmål ha styrelserna andragit följande.

Det kan icke förnekas att genom handeln med livdjur förorsakats skador av betydande omfattning. Speciellt gäller detta ifråga om tuberkulos och smittsam kastning hos nötkreatur. Då man har att överväga lämpliga åtgärder för att bland annat bevara de framsteg i tuberkulosbekämpandet, som vunnits under de senaste åren, får man alltså icke förbise de faror, som hota från livdjurshandeln.

Styrelserna vilja ingalunda bestrida, att man här möter ett problem av svårlost beskaffenhet. Tidigare utarbetade förslag att åstadkomma en reglering av livdjurshandeln genom tvångsföreskrifter ha av flera skäl icke blivit genomförda.

Då förevarande frågas ordnande är ett framträdande djurägareintresse, synes det emellertid styrelserna ligga nära till hands, att djurägarna själva på frivillighetens väg genom hushållningssällskapen eller andra organisationer söka åstadkomma en sådan anordning för livdjurshandeln, som ur skilda synpunkter kan anses tillfredsställande. Med den omfattning, som jordbrukarnas organisationsväsende numera tagit, torde det icke heller erbjuda några större svårigheter för exempelvis någon av deras sammanslutningar att ta sig an handeln med livdjur. Att betydande förmåner för djurägarna skulle vara förenade med en sådan anordning, torde vara visst. Djurägaren kunde i betydligt högre grad än för närvarande känna sig förvissad om att lämnade uppgifter beträffande saluförda djur i fråga om hälsotillstånd och andra förhållanden voro riktiga. En organisation skulle nämligen med säkerhet ha både större möjligheter och intresse att kontrollera säljarnas uppgifter om djuren än många enskilda kreaturshandlare. Sedan djurägarna verkligen själva vidtagit försök att reglera handeln med livdjur och sålunda ådagalagt ett eget intresse för saken, torde böra övervägas vilka lagstiftningsåtgärder som kunna genomföras för att stödja dessa strävanden. Härvid vilja styrelserna särskilt erinra om sitt tidigare avgivna lagförslag avseende bland annat kontroll över djurauktioner.

I fråga om kostnaderna för bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen erinra styrelserna, att gällande system för det frivilliga bekämpandet bygger på att såväl staten som djurägarna deltaga i detsamma, samt anföra vidare följande.

Vid ett fortsatt bekämpande synes det till en början kunna ifrågasättas, om staten alltjämt bör bidra till kostnaderna eller om det icke ter sig mera rättvist att låta kostnaderna i sin helhet drabba djurägarna. Hur härvidlag bör förfaras, sammanhänger givetvis med om man betraktar bekämpandet som ett väsentligt allmänt intresse eller allenast som ett enskilt djurägareintresse.

Obesträidligen måste det för djurägarna innebära en avsevärd fördel att få sina kreatursbesättningar befriade från en kronisk sjukdom, som även i dess lindrigaste former nedsätter djurens avkastningsförmåga, livslängd och slaktvärde. Å andra sidan synes det styrelserna vara ett statsintresse av första ordningen att befria landet från en smittsam sjukdom, som icke endast är nationalekonomiskt förlustbringande utan även utgör en ständig fara för infektion av mjölkkonsumenter, i synnerhet barn. Erfarenheten giver också vid handen, att en enda tuberkulös ko nedsmittat ända till femtio personer. Med hänsyn härtill torde det vara rimligt att både staten och djurägarna som hittills bidraga till sjukdomens utrensning. Staten bör därför alltjämt lämna bidrag till det frivilliga bekämpandet av sjukdomen. Hur långt staten härvidlag bör sträcka sig, beror givetvis till stor del på med vilken snabbhet man önskar få bekämpandet genomfört. Under tider, då det statsekonomiska läget får betraktas såsom normalt, finna styrelserna det rimligt, att staten, till dess ytterligare avsevärda framsteg i bekämpandet vunnits, sträcker sin bidragande verksamhet även längre än för närvarande. Såsom styrelserna redan framhållit, torde mera radikala och alltså omedelbart ekonomiskt kända ingripanden mot sjukdomen i längden ställa sig billigast för staten och snabbast leda till resultat.

3. Tuberkulosfria områden.

A. Särskilda bestämmelser beträffande nötkreatur.

Styrelserna framhålla, att beträffande flera områden torde man inom överskådlig tid kunna genomföra en utrensning av nötkreaturstuberkulosen utan att detta skall behöva medföra avskräckande kostnader för det allmänna, samt anföra härom.

Genom att för framtiden erhålla möjlighet att verkställa kontrollundersökningarna med avsevärt längre intervaller än för närvarande uppkomma nämligen ej oväsentliga besparingar. För varje område, där man på ett eller annat sätt anser sig kunna forcera utrensningen av kvarvarande tuberkulos, torde en icke obetydlig årlig besparing i kostnaderna för bekämpandet uppkomma. Vid dessa förhållanden synes det icke vara uteslutet att även under tider, då all nödig sparsamhet måste iakttagas, genomföra en sådan skärpning av bekämpandet utav tuberkulos hos nötkreatur, en total utrensning inom bestämda områden innebär. Tvärtom torde man, om lämpliga områden för rensningsaktionerna utväljas samt tiden för deras genomförande lämpas efter föreliggande speciella förhållanden, kunna ernå en icke oväsentlig omedelbar besparing i kostnaderna för bekämpandet i förhållande till de nuvarande.

Inom tuberkulosfritt område avses, att bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen skall ske efter tvingande regler samt att epizootilagens bestämmelser där skola komma till tillämpning. Styrelserna andraga i anslutning härtill följande.

Detta förslag innebär ett tämligen radikalt avsteg från vad som tidigare gällt beträffande tuberkuloskampen, nämligen att den i princip skulle ske efter frivillig anslutning från djurägarnas sida. Emellertid förmäna styrelserna det icke vara tillrådligt, att dessa strängare regler göras tillämpliga inom andra områden än där det frivilliga bekämpandet vunnit en mera all-

män anslutning. Detta villkor torde få anses uppfyllt, när det beräknade antalet kvarvarande reagerande djur icke är större än att kostnaderna för utslagning av dessa djur kunna anses överkomliga för statsverket. Självfallet måste härvid hänsyn även tagas till andra omständigheter, som kunna inverka på möjligheterna att genomföra en total utrensning av sjukdomen samt att upprätthålla ifrågavarande tvingande bestämmelser. I allmänhet torde böra eftersträvas att till tuberkulosfria områden hänföra stora sammanhängande delar av landet. Där ej särskilda skäl till annat föranleda, böra dessa områden sammanfalla med den administrativa länsindelningen.

Inom tuberkulosfritt område skola enligt förslaget alla påträffade tuberkulösa djur nedslaktas. I allmänhet och enklast konstateras tuberkulos hos ett nötkreatur genom *undersökning med tuberkulin*. Styrelserna frambålla, att djur som reagera vid sådan undersökning som regel äro behäftade med tuberkulos, samt anföra härom följande.

Det torde få anses ådagalagt, att det bovina tuberkulinet kan giva positivt utslag även för en human eller aviär tuberkulosinfektion (i regel härrörande från tuberkulösa människor respektive från fjäderfän), ävensom för en i allmänhet till djurens extremiteter lokaliserad hudsjukdom av tuberkulosliknande utseende, den s. k. hudtuberkulosen, vars uppträdande åtminstone i en del fall synes stå i samband med en i de förändrade vävnaderna emellanåt påvisad, syrefast bakterie. Beträffande såväl de humana som de aviära tuberkulosformerna gäller, att de hos nötkreatur endast i undantagsfall giva upphov till makroskopiskt synbara förändringar samt att de båda kunna, ehuru sannolikt sällan, uppträda i smittfarlig form. Enligt ett av medicinalstyrelsen den 12 februari 1938 till samtliga veterinärer utfärdat cirkulär (ser. B. nr 3) gäller, att misstanke att tuberkulosmitta av annat än bovint slag föreligger i en besättning alltid bör föranleda en närmare utredning för klarläggande av infektionens art. Sådan misstanke kan anses föreligga, när förändringar av hudtuberkulosliknande utseende påvisats hos något eller några djur, eller när inom en tidigare reaktionsfri besättning ett flertal svaga eller atypiska reaktioner uppträda och det därjämte synes osannolikt, att bovin smitta kunnat vinna insteg i besättningen. Misstanken styrkes, därest något tydligt reagerande djur slaktats och det vid av veterinär företagen noggrann besiktning ej kan påvisas några tuberkulösa förändringar. Om vid efter slakten verkställd besiktning av reagerande djur tuberkulösa förändringar icke kunna påvisas och även andra skäl tala för att bovin smitta ej förekommer i den besättning, varifrån djuret härstammar, bör veterinären anmäla förhållandet till medicinalstyrelsen. Själv har veterinären att ombesörja *dels* att nedslaktning av övriga reagerande djur inställes i avvaktan på närmare utredning angående tuberkulosförhållandena i besättningen, *dels* att delar av det nedslaktade djuret översändas till laboratorium för bakteriologisk undersökning samt typbestämning av eventuellt påvisade tuberkelbaciller, *dels* att ett s. k. jämförande hudprov utföres på besättningen sedan två månader förflutit efter närmast föregående tuberkulinundersökning, *dels* ock att samtliga djur över två års ålder undersökas kliniskt och i förekommande fall bakteriologiskt.

Då styrelserna i föreliggande förslag angivit, att nötkreatur, som reagerar vid undersökning med tuberkulin, skall för nedslaktning avlägsnas ur besättningen, ha styrelserna härmed givetvis endast avsett, att sådana djur, som äro behäftade med tuberkulosmitta av bovint slag eller i smittfarlig form skola nedslaktas. Att i en av riksdagen antagen förordning närmare beskriva vad som skall avses med reaktion, torde icke vara lämpligt. Detta

av det skälet att metoderna för sjukdomens diagnostiserande förändras från tid till annan. Själva sjukdomens natur och dess smittämnen kunna också i viss mån undergå förändringar. Med hänsyn härtill synes det mest ändamålsenligt, att medicinalstyrelsen, i likhet med vad som nu praktiseras vid det frivilliga bekämpandet av sjukdomen, i tillämpningsföreskrifter närmare ange vad som bör menas med att nötkreatur reagerar för tuberkulin.

Föreskrives en tvångsvis nedslaktning av tuberkulösa djur, anse styrelserna billigheten kräva, att staten lämnar djurägarna gottgörelse för den förlust, som må uppkomma genom utslagning av reagerande djur. I betänkandet anföres härom.

Då det gäller att bestämma dessa gottgörelser, synes man antingen kunna välja ett system med fasta ersättningar för varje utslaget djur eller också ett system, där gottgörelse, i likhet med vad fallet är i fråga om andra sjukdomar, beträffande vilka epizootilagen är tillämplig, skall utgå med det belopp, vartill förlusten efter värdering uppskattats. Det ligger i sakens natur, att största rättvisa skulle ernås, om ersättningarna fastställdes efter värdering. En sådan värdering måste emellertid med nödvändighet draga ej oväsentliga kostnader för det allmänna. Speciellt får man räkna med höga kostnader i sådana områden, där avstånden från veterinärernas stationsort äro stora. Även om värderingarna utföras med all noggrannhet och av personer med särskild sakkunskap, lär det ej heller kunna undvikas att en viss olikhet kommer att förmärkas mellan värderingarna, beroende på olika uppfattningar hos skilda förrättningsmän. Ersättningsrätten synes även måhända kunna bedömas något olika när det gäller nedslaktning av djur behäftade med en kronisk sjukdom som tuberkulos eller om utslagningen föranletts av en akut, icke obotlig sjukdom, t. ex. mul- och klövsjuka. Det må även erinras, att frågan om ersättning till djurägare för skada och förlust till följd av smittsamma husdjurssjukdomar gjorts till föremål för särskild utredning genom tillkallade sakkunniga (epizootisakkunniga), därvid försäkringsformen speciellt skall prövas. En slutgiltig lösning av förevarande spörsmål synes därför lämpligen böra ske i ett större sammanhang, när epizootisakkunnigas utredning och förslag föreligga. På grund härav anse sig styrelserna för närvarande endast böra föreslå en provisorisk lösning av ersättningsfrågan. Särskilt med hänsyn till de betydande kostnader ett värderingsförfarande skulle medföra, speciellt under själva utrensningen av reagerande djur, torde ersättningarna tills vidare böra utgå med bestämda belopp för varje utslaget djur.

Såsom lämpliga ersättningsbelopp vilja styrelserna föreslå 50 kronor för djur under ett år och 100 kronor för övriga djur. Utöver dessa belopp äro djurägarna berättigade att erhålla vad som kan utvinnas vid slakt av djuren.

Härvid ha styrelserna jämväl förutsatt, att försäkring av nötkreatur inom tuberkulosfria områden hädanefter skall kunna erhållas även gentemot utslagning för tuberkulos mot en tämligen obetydlig premie. De otvivelaktigt ganska kännbara förluster, som eljest med föreslagna ersättningsgrunder kunde uppkomma för ägare av avelsdjur, torde alltså kunna undvikas genom en helt ringa kostnad för djurägarna. I vissa fall synes emellertid en möjlighet att lämna högre statersättning böra stå öppen. Styrelserna vilja därför föreslå, att Kungl. Maj:t i särskilda fall skall äga rätt att medgiva sådan högre gottgörelse. Det torde därvid böra ankomma på sökanden att själv förebringa erforderlig utredning om djurets värde.

Ur alla synpunkter mest rationellt torde vara, att nedslaktning av tuberkulösa djur skall äga rum å kontrollslakteri. Bland annat vinnes

därigenom den fördelen att samtliga djurkroppar bliva besiktigade av veterinär utan att detta för statsverket behöver medföra någon större kostnad. I och med sådana besiktningar erbjödes också en utmärkt kontroll över det vid undersökningarna använda tuberkulinet. Man erhåller genast vetskap om något icke tuberkulöst djur blivit utslaget. Emellertid torde det speciellt för Norrlands vidkommande bli svårt att för närvarande upprätthålla en bestämmelse av innehåll att nedslaktning obligatoriskt skall äga rum å kontrollslakteri, icke minst av det skälet att avstånden till sådana slakterier å en del håll äro högst betydande. I stället vilja styrelserna föreslå såsom villkor för att ersättning må utgå, antingen och helst att djuret nedslaktas å kontrollslakteri eller att dess ena öra med däri av den veterinär, som verkställt tuberkulinundersökningen, insatt slaktmärke efter nedslaktningen insändes till veterinären.

Med detta ståndpunktstagande i ersättningsfrågan ha styrelserna ingalunda såsom sin mening velat angiva, att besiktning av nedslaktade djur icke bör vidtagas. Tvärtom är det i hög grad önskvärt, att sådana besiktning i alla fall, där det utan olägenhet och större kostnad för det allmänna låter sig göra, också kommer till stånd. Över besiktningar av djur, som nedslaktas å kontrollslakteri, skall uppsättas och till medicinalstyrelsen insändas protokoll. För sådant bestyr torde böra utgå gottgörelse till besiktningsveterinären med tre kronor för protokoll.

Förslaget förutsätter, att reagerande nötkreatur som regel nedslaktas inom 15 dagar.

Såsom villkor för att ersättning för nedslaktat djur må kunna utgå har angivits, att nedslaktningen skall ha ägt rum i enlighet med givna föreskrifter. Inträffar emellertid dröjsmål med nedslaktningen utöver därför bestämd tid och beror detta på omständigheter, över vilka djurägaren icke råder, synes billigheten kräva, att ersättning likväl må kunna utgå. Det torde få ankomma på medicinalstyrelsen, som lärer ha att verkställa ifrågavarande utbetalningar, att i de särskilda fallen avgöra när ersättning i sådana fall må utgå.

Om inom viss besättning ett större antal djur reagerar, förmena styrelserna, att det finnes anledning misstänka att samtliga äldre djur äro infekterade, ehuru en del av dem tillfälligtvis icke visa reaktion. Styrelserna anse därför, att skäl tala för att man i sådant fall slår ut även icke reagerande djur, samt anföra härom.

Enligt tidigare av medicinalstyrelsen avgivet förslag skulle, om vid tuberkulinundersökning mer än halva antalet av till viss nötkreatursbesättning hörande djur reagerat, samtliga djur nedslaktas. Motivet till en sådan bestämmelse torde vara, att, enligt vad erfarenheten givit vid handen, i högtuberkulösa besättningar det kan inträffa, att tuberkulösa djur icke reagera. Beträffande ungdjur behöver man emellertid icke befara sådan missvisning av tuberkulinprovet. Det tidigare förslaget torde alltså vara väl strängt. Från den allmänna nedslaktningen böra alltså till en början undantagas djur under två års ålder som icke reagerat. Men även där över hälften av de äldre djuren reagerat, torde omständigheterna i vissa fall vara sådana, att man utan risk kan låta samtliga eller åtminstone några icke-reagerande djur få undantagas från nedslaktningen. Hur man härvid bör förfara, beror på djurens ålder, anledningen till sjukdomens förekomst i besättningen samt tuberkulosens allmänna utbredning inom området. Att härutinnan meddela generella föreskrifter synes styrelserna därför mindre ändamålsenligt. I stället torde det få ankomma på medicinalstyrelsen att i varje sådant fall

förordna om eventuell nedslaktning av icke-reagerande djur. Det torde ligga i sakens natur, att man genom en sådan smidig anordning kan bevara största möjliga antal djur. Med hänsyn till svårigheten för djurägare att, då mer än 50 procent av djuren skola nedslaktas, kunna på en gång avyttra hela besättningen, torde tiden för nedslaktningen i sådana fall kunna uppskjutas högst sex månader.

Ehuru styrelserna förmena, att regeln om nedslaktning av reagerande djur inom tuberkulosfritt område bör upprätthållas med största möjliga stränghet, synas fall kunna inträffa, då en nedslaktning måste framträda såsom i viss mån orimlig. Styrelserna åsyfta härvid att synnerligen värdefulla avelsdjur blivit infekterade med tuberkulos. I vissa fall torde icke vara uteslutet att få sådana djur — givetvis under förutsättning att de icke äro smittfarliga — placerade i en icke reaktionsfri besättning utom det tuberkulosfria området. I dylika undantagsfall bör det finnas möjlighet för medicinalstyrelsen att meddela dispens från nedslaktning.

Måhända kunde det också någon enstaka gång böra medgivas djurägare att under viss tid få behålla en synnerligt värdefull infekterad avelsbesättning, om betryggande isolering kan ordnas. I sådana fall måste självfallet isolerad ungdjursuppfödning anordnas och besättningen i dess helhet ställas under klinisk kontroll på ägarens bekostnad. *

Beträffande vissa åtgöranden ha styrelserna föreslagit följande.

Besättning, där djur reagerat, skall, när ej medicinalstyrelsen för särskilt fall annorlunda förordnar, underkastas tuberkulinundersökningar, till dess samtliga djur vid två på varandra följande undersökningar icke reagera. Har vid viss undersökning reaktion inträffat, bör nästa undersökning äga rum inom nionde kalendermånaden därefter. I annat fall skall undersökningen ske tidigast under den nionde och senast under den trettiosjätte kalendermånaden efter föregående undersökning.

Reagerande djur skola fördes med slaktmärke. Har i en besättning mer än hälften av därtill hörande nötkreatur reagerat, skola därjämte icke reagerande djur över två års ålder, som böra nedslaktas, märkas på sådant sätt.

Kontrollen över att tuberkulos icke förekommer inom nötkreatursbesättning skall enligt förslaget ske dels genom slaktdjurskontroll dels ock genom undersökningar med tuberkulin. Härom yttra styrelserna följande.

Särskilt inom områden, där anslutningen till föreningsslakterierna är mera allmän, torde slaktkontrollen kunna göras tämligen effektiv. Där hemmaslakt ännu förekommer i avsevärd utsträckning, får man givetvis icke bygga alltför mycket på slaktdjurskontrollen.

I fråga om slaktdjurskontrollens anordnande måste det ankomma på veterinär, närhelst han vid slakt påträffar tuberkulos eller förändring av tuberkulos natur, att göra anmälan till medicinalstyrelsen. Kan veterinären åter visserligen ej med visshet angiva, att tuberkulos verkligen föreligger, men har han anledning misstänka att så är fallet, skall han omedelbart till statens veterinär-bakteriologiska anstalt eller annat godkänt laboratorium översända erforderligt material för vederbörlig undersökning på statens bekost-

nad. Erhåller djurägare, slaktare eller annan enskild sådan misstanke, skall han göra anmälan om förhållandet hos veterinär.

Självfallet måste det, vid sidan av slaktdjurskontrollen, ankomma på veterinärer, djurägare och andra enskilda att över huvud taget, så snart de misstänka förekomsten av tuberkulos hos nötkreatur, genast vidtaga därav betingade åtgärder.

Förekommer eller misstänkes tuberkulos förekomma inom viss besättning, skall medicinalstyrelsen ofördröjligen förordna om undersökning med tuberkulin beträffande samtliga till besättningen hörande djur. Där på grund av anordnade gemensamhetsbeten eller liknande förhållanden finnes anledning antaga, att tuberkelsmitta kan ha spritts till annan besättning än där tuberkulos spårats, torde undersökningen med tuberkulin även böra avse sådan besättning.

Tuberkulinundersökningen är den mest effektiva kontroll, då det gäller att påvisa förekomsten av tuberkulos. Styrelserna ha redan angivit, att sådana undersökningar omedelbart skola verkställas av besättningar, där tuberkulos kan misstänkas förekomma. Vid sidan av dessa undersökningar synes det styrelserna nödvändigt, att samtliga besättningar — oavsett om misstanke för tuberkulos föreligger eller ej — med vissa mellanrum bliva undersökta med tuberkulin.

För att detta viktiga kontrollmedel icke skall missbrukas, synes det lämpligt att inom tuberkulosfria områden redan nu undersökning med tuberkulin över huvud taget icke får verkställas utan medgivande av medicinalstyrelsen. Självfallet bör sådan undersökning icke förvägras djurägare, så snart ändamålet därmed icke kan anses äventyra bekämpandet av sjukdomen, t. ex. om han önskar en extra kontroll över en värdefull avelsbesättning eller åstundar att försälja något djur från sin besättning. Med detta förslag ha styrelserna givetvis icke velat angiva, att dylikt förbud icke borde införas i landet i dess helhet.

Till en början måste de besättningar, som tidigare över huvud taget icke underkastats tuberkulinundersökningar, bliva genomgångna. Självfallet böra dessa första undersökningar vidtagas snarast möjligt. Inom vilken tid detta bör ske, synes emellertid icke behöva angivas generellt. Föreliggande omständigheter — antaglig reaktionsprocent, kända fall av tuberkulos inom området, resultaten av slaktdjurskontrollen etc. — torde få angiva graden av den snabbhet, med vilken undersökningarna böra genomföras. Beträffande det frivilliga bekämpandet av tuberkulos har man ansett, att en besättning skall vid två på varandra följande undersökningar vara helt reaktionsfri för att besättningen med visshet kan anses fri från tuberkulos. Jämväl i fråga om de tuberkulosfria områdena, torde principen om minst två undersökningar i regel böra upprätthållas. För väl isolerade byar och områden, där tuberkulos veterligen aldrig förekommit, synes man emellertid utan olägenhet kunna nöja sig med en undersökning. Att härvidlag gå ytterligare ett steg och lämna vissa områden helt oundersökta anse sig styrelserna emellertid icke kunna tillstyrka. Även om inom ett mycket stort område, där de flesta besättningarna undersökts med tuberkulin, tuberkulos icke påträffats, torde det ur säkerhetssynpunkt icke vara tillfredsställande att ens här underlåta att tuberkulinundersöka kvarvarande icke-undersökta besättningar.

Tidigare med tuberkulin undersökta besättningar, som befunnits reaktionsfria, böra tid efter annan underkastas kontrollundersökningar. Det må erinras, att enligt gällande regler beträffande pristillägg för mjölk från reaktionsfria besättningar i allmänhet erfordras, att tuberkulinundersökningar verkställas vartannat år. För de sex nordligaste länen ha interval-

lerna bestämts till tre år. I överensstämmelse med styrelsernas tidigare avgivna förslag beträffande tuberkulosbekämpandet i Gotlands län erfordras i detta län numera undersökning av djuren blott vart sjätte år. I och med att tvingande regler för sjukdomens bekämpande tillämpas, torde man kunna göra intervallerna mellan undersökningarna ännu längre än sex år. Att härvidlag angiva en bestämd siffra synes vanskligt. Det torde i stället få ankomma på medicinalstyrelsen att bestämma när kontrollundersökningar lämpligen böra vidtagas för varje särskild trakt. Härvidlag har medicinalstyrelsen att taga erforderlig hänsyn till föreliggande omständigheter av olika slag. Sålunda är det en given sak att inom områden, där tuberkulos påträffats endast undantagsvis, undersökningarna icke behöva återkomma lika ofta som exempelvis där kontrollen ådagalagt, att tuberkulos förekommit. Såsom ett genomsnitt skulle styrelserna vilja angiva en tid av tio år mellan undersökningarna.

För att åstadkomma en jämn fördelning av tuberkulinarbetet inom olika distrikt torde det vara angeläget, att länsveterinärerna i samråd med tjänsteveterinärerna årligen till medicinalstyrelsen inkomma med förslag rörande de tuberkulinundersökningar, som under året böra verkställas. Givetvis kan härvidlag icke fordras annat än ungefärliga uppgifter om antalet besättningar och djur. Sedermera får det ankomma på medicinalstyrelsen att fatta beslut om dessa undersökningar.

Självfallet måste det åligga djurägare att utan ersättning lämna veterinär erforderligt bistånd vid verkställande av tuberkulinundersökning.

I fråga om förflyttning av nötkreatur från gård till annan inom tuberkulosfritt område ha styrelserna anfört följande.

Beträffande nötkreatursbesättningar, som äro ställda under statlig kontroll med tuberkulin, gäller för närvarande, bland annat, att nötkreatur, som genom köp eller annorledes utifrån äro avsedda att införlivas med de djur, vilka äro föremål för skyddsåtgärder mot tuberkulos, skola vara reaktionsfria vid tuberkulinundersökning, som verkställas antingen före ankomsten till gården och då om möjligt inom trettio dagar dessförinnan eller ock efter ankomsten men före införlivandet. I och med att samtliga nötkreatursbesättningar i ett tuberkulosfritt område äro undersökta med tuberkulin, torde djurägarna i allmänhet utan risk kunna med sina besättningar införliva djur från varje annan besättning inom området utan att djuren särskilt kontrolleras. Innan denna första tuberkulinundersökning är avslutad, torde försiktigheten kräva, att djur från oundersökta besättningar icke utan vidare få överföras till andra besättningar. Det ligger i sakens natur, att man eljest skulle kunna åstadkomma skador av högst betydande omfattning. Även sedan alla besättningar blivit undersökta, kunna givetvis händelser inträffa, som göra det nödvändigt att i viss utsträckning öva kontroll över att djur från vissa besättningar icke införlivas med andra besättningar. Med hänsyn härtill anse sig styrelserna böra föreslå, att djurägare inom tuberkulosfritt område icke må med sin nötkreatursbesättning införliva andra djur än sådana som härröra från besättning, vilken enligt av medicinalstyrelsen utfärdade föreskrifter är att anse såsom reaktionsfri. Motsvarande föreskrift torde även böra gälla för det fall att viss besättning i dess helhet blivit nedslaktad. Styrelserna avse, att denna bestämmelse av medicinalstyrelsen skall tillämpas på följande sätt: Beträffande län eller annat område, som är helt tuberkulinundersökt, böra som regel alla besättningar betecknas såsom reaktionsfria. Inträffar inom sådant område fall av tuberkulos, får medicinalstyrelsen från huvudregeln undantaga de besättningar eller del av området, som kan anseas misstänkt. Inom områden, som endast delvis äro tuberkulinundersökta,

torde böra gälla, att alla inom en viss tidsperiod undersökta besättningar i sin helhet, alltså även beträffande efter undersökningen födda djur, äro att anse såsom reaktionsfria. Önskar djurägare med icke undersökt besättning i sådant område sälja djur, torde han själv få sörja för erforderlig tuberkulinundersökning.

I fråga om vissa kostnader ha styrelserna yttrat följande.

Undersökning med tuberkulin inom tuberkulosfritt område synes böra bekostas av statsmedel. Beträffande ersättning till veterinärer, som verkställt sådana undersökningar, torde bestämmelserna i 1 § kungörelsen den 25 november 1938 (nr 700) angående ersättning till veterinär för vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur böra göras tillämpliga. Enligt dessa bestämmelser utgår dels för varje undersökt kreatursbesättning ett arvode av fem kronor, dels ock för varje inom besättningen undersökt djur gottgörelse med 50 öre. Härjämte bör reseersättning utgå av allmänna medel enligt gällande veterinärtaxa (praktiktaxan). Styrelserna ha redan framhållit, att planer rörande tuberkulinundersökningar skola upprättas av länsveterinärerna för varje år. Därvid torde även särskilt böra tillses, att undersökningarna anordnas på sådant sätt (gemensamt för byar och andra tätbebyggda områden) att minsta möjliga kostnad uppkommer för statsverket. Som ersättningen för själva undersökningarna är bestämd torde det även för veterinärerna själva vara av direkt intresse att för varje förrätningsresa medhinna största möjliga antal djur.

B. Särskilda bestämmelser beträffande andra husdjur än nötkreatur.

Styrelserna ha erinrat, att vid utarbetande av bestämmelser, som bland annat ha till syfte att söka bevara de framsteg i bekämpandet av tuberkulosen hos nötkreatur som vunnits under de senaste åren, man jämväl måste uppmärksamma den fara för infektion av nötkreatursbesättningar förekomsten av andra husdjur (svin, får, getter och höns) i ladugården kan medföra. Härom andraga styrelserna följande.

Vad först angår svin torde det vara visst, att dessa djur kunna överföra bovin tuberkelsmitta. Till Norrland importeras i stor utsträckning grisar från i tuberkuloshänseende sämre ställda områden, speciellt från Skåne. I ett stort antal ladugårdar — speciellt i Norrland — inhysas jämväl svin. Även om det av flera orsaker är önskvärt att hålla svinen åtskilda från nötkreaturen, läser man av kostnadsskäl knappast böra meddela generella förbud mot att hålla svin i ladugårdar. För att undvika den smittorisk för nötkreaturen, som svinens hållande i ladugård innebär, skulle man därför vara nödsakad att i ladugårdarna om möjligt endast uppställa reaktionsfria svin. Detta skulle i sin tur leda till att man utsträckte de importförbud för andra än reaktionsfria nötkreatur, som enligt förslaget skall gälla för skyddade och tuberkulosfria områden, att avse även svin, samt att man läte tuberkulinundersökningarna omfatta jämväl dessa djur. Även med hänsyn till bekämpandet av speciella svinsjukdomar synes det önskvärt med kontroll över införseln av svin till vissa län. Gentemot det ifrågasatta importförbudet torde invändas, att det medför olägenheter och förluster för djurägare och kreaturshandlare i södra Sverige. Även om man kunde bortse härifrån, återstår dock den vägande invändningen, att en så gott som enhällig veterinäropinion i de fyra nordligaste länen uttalat sig mot förevarande förbud. Det har nämligen framhållits, att någon smittfarlig form av tuberkulos hos svin i dessa län knappast påträffats. Detta torde sammanhånga med att de

flesta svin, som hållas i Norrland, äro s. k. hushållsgrisar, som slaktas vid en ålder av 6 å 8 månader. Med hänsyn till det anförda ha styrelserna icke ansett sig böra föreslå några ingripande åtgärder i tuberkuloshänsende gentemot svinen. Övervägas kunde givetvis, om icke vissa bestämmelser härutinnan borde uppställas beträffande avelssvin. Anmärkas må dock, att intresset för svinaveln på sista tiden avsevärt ökats i de norrländska länen, varigenom behovet av smågrisar i allt högre grad tillgodoses genom produktion inom de norrländska landskapen.

I fråga om getter har det ådagalagts, att tuberkelsmitta överförts till nötkreatur. Vid tuberkuloskampen synes därför särskild uppmärksamhet böra ägnas åt det problem, smittfaran från getter innebär. Jämväl beträffande fåren synes man ha anledning att iakttaga viss försiktighet.

Även om styrelserna icke anse sig böra föreslå särskilda åtgärder avseende införseln av svin, får och getter till tuberkulosfria områden, måste likväl tillses, att reagerande djur, där sådana påträffas i ladugård, avlägsnas ur densamma. Beträffande får läser faran för infektion genom import från andra län vara tämligen ringa. Importen torde nämligen huvudsakligen omfatta avelsdjur, och dessa äro i södra delarna av landet oftast uppställda i särskilda djurstall. Getter föras knappast från län till annat. Att märka är härvid, att ifrågavarande djur, svin, får och getter, knappast ådraga sig tuberkulos annat än genom nötkreatur.

Den minsta fordran man emellertid härvidlag kan uppställa är att reagerande svin, får och getter icke få uppställas i samma ladugård som nötkreatur. För att i någon mån öva kontroll häröver, torde åtminstone getter, som äro uppställda i ladugård tillsammans med nötkreatur, böra tuberkulinundersökas i samband med nötkreaturen. Vad angår övriga djur torde risken för att dessa äro infekterade eller i varje fall smittfarliga vara avsevärt mindre än beträffande getterna. Med hänsyn härtill torde dessa djur icke behöva underkastas undersökningar med tuberkulin annat än när veterinär finner särskilda skäl därtill föranledda.

Dessa föreskrifter rörande tuberkulinundersökning av svin, får och getter i samband med undersökning av nötkreatur lära icke komma att medföra någon större kostnad för statsverket. Befinnas andra slags djur i ladugård, t. ex. hund eller häst, och kan man misstänka, att dessa äro behäftade med tuberkulos, bör veterinären även undersöka sådana djur. Djur, som befinnas tuberkulösa, måste antingen isoleras från nötkreaturen eller nedslaktas; reagerande get torde dock alltid böra nedslaktas. För att i någon mån kunna kontrollera nedslaktningen, synas djur, som äro avsedda att nedslaktas, böra förseas med slaktmärke. Då föreslagna regler alltså icke innebära tvång för djurägaren att nedslakta andra djur än reagerande getter, synes endast ersättning för utslagna getter behöva utgå av statsmedel. Sådan ersättning torde skäligen böra utgå med 15 kronor för nedslaktat djur.

Vad slutligen angår höns är det ett känt förhållande, att dessa djur ej sällan äro behäftade med tarmtuberkulos. Att under sådana förhållanden tillåta dessa fjäderfän att vistas lösa i ladugårdar, torde icke vara förenligt med ett rationellt tuberkulosbekämpande. Även allmänt hygieniska skäl tala mot att fjäderfän få gå lösa i ladugårdar. Helst hade styrelserna velat föreslå generellt förbud för höns hållande i ladugård. Med hänsyn till småbrukarna synes emellertid ett sådant förbud väl strängt. Styrelserna anse sig därför böra föreslå, att höns liksom andra fjäderfän icke få hållas lösa i ladugård. Skola de vistas där, måste de hållas inneslängda i särskilt rum. Det torde få ankomma på medicinalstyrelsen att meddela föreskrifter om hur dessa rum skola isoleras från ladugården i övrigt.

I detta sammanhang har styrelserna erinrat därom att även människor kunna vara orsak till att nötkreatur nedsmittas med tuberkulos. Strängt taget borde därför samtliga djurskötare, i likhet med vad numera är fallet med mejeripersonal, med bestämda mellanrum läkarundersökas, bland annat beträffande förekomsten av tuberkulos. Inom landet torde i runt tal finnas 300,000 kreatursbesättningar. Då djurvården inom varje besättning regelmässigt handhaves av två eller flera personer, skulle dessa undersökningar komma att bli av synnerligen stor omfattning. Med hänsyn till de högst betydande kostnader införandet av obligatorisk läkarundersökning av alla dessa människor, praktiskt taget hela den jordbrukande befolkningen, skulle medföra för statsverket anse sig styrelserna icke kunna föreslå bestämmelser härom. Genom den nyligen genomförda skärpta tuberkuloslagstiftningen torde emellertid ett visst ökat skydd jämväl i förevarande hänseende ha åvägabragts.

C. Områden som omedelbart böra betecknas såsom tuberkulosfria.

Enligt förslaget skola de sex nordligaste länen och Gotlands län, eller de områden beträffande vilka redan nu särskilda regler i fråga om införsel av nötkreatur gälla, omedelbart hänföras till tuberkulosfria områden.

Styrelserna ha till en början erinrat, att 1929 års sakkunniga föreslog en total utrensning av reagerande djur i de fyra nordligaste länen och Gotlands län. Med hänsyn till de beräknade utgifterna för det allmänna vann emellertid detta förslag icke statsmakternas gillande. För att något belysa de olika utgångspunkter, från vilka detta problem kan bedömas då och nu, ha styrelserna i en särskild tabell återgivit det av de sakkunniga beräknade antalet reagerande djur i de fyra nordligaste länen samt dels de faktiskt under åren 1936—1938 reagerande djuren dels ock enligt styrelsernas beräkningar kvarvarande reagerande djur. Den av styrelserna återopade tabellen torde få återgivas här.

Tabell IV. Översikt över antalet reagerande djur i de fyra nordligaste länen.

L ä n	Reagerande djur enligt 1929 års sak- kunniga	Faktiskt reagerande			Återst. rea- gerande djur enl. styrel- serna i början av år 1939	Summa
		år 1936	år 1937	år 1938		
Västernorrlands	6,000	58	213	303	881	1,455
Jämtlands	1,000	104	227	62	117	510
Västerbottens	1,000	73	319	144	265	801
Norrbottnens	1,600	31	124	34	45	234
Summa djur	9,600	266	883	543	1,308	3,000

För att bedöma kostnaderna för ifrågavarande förslags genomförande ha styrelserna beräknat antalet kvarvarande reagerande djur i de sex nordligaste länen i nedanstående tabell.

Tabell V. Tuberkulinundersökta djur i de sex nordligaste länen och antalet reagerande djur m. m. den 1 december 1939.

L ä n	Antal djur	Konstaterat reaktionsfria djur		Ej under- sökta djur	Beräknad reaktions- procent å icke un- dersökta djur	Beräknat antal rea- gerande djur
		Antal	%			
Kopparbergs	92,852	83,746	90.2	9,106	1.4	127
Gävleborgs	97,150	78,079	80.3	19,071	2.4	458
Västernorrlands	106,169	48,791	46.0	57,378	1.3	757
Jämtlands	73,967	60,146	81.2	13,821	0.5	69
Västerbottens	106,390	79,777	75.2	26,613	0.7	186
Norrbottens	68,654	54,035	78.6	14,619	0.2	29
Summa djur	545,182	404,574	74.2	140,608	—	1,626

I anslutning till tabellen ha styrelserna yttrat.

Anslutningen till den statliga tuberkulinkontrollen i dessa sex län har även under år 1939 gått högst avsevärt framåt, eller stigit med i runt tal 75,000 djur. Verkställda beräkningar tyda också på att reaktionsprocenten inom förut icke undersökta besättningar speciellt för Gävleborgs län och Väster-norrlands län är lägre än man förut haft anledning antaga.

Den faktiska reaktionsprocenten vid första undersökningar av djur under åren 1936—1938 utgjorde för Kopparbergs län respektive 4.4, 1.5 och 1.4, för Gävleborgs län 5.9, 4.2 och 4.8, för Västernorrlands län 4.9, 2.5 och 2.6, för Jämtlands län 1.8, 1.0 och 0.5, för Västerbottens län 2.0, 0.7 och 0.7 samt för Norrbottens län 0.4, 0.2 och 0.2. Härvid är särskilt att observera, att nå-got särskilt urval av de undersökta besättningarna med hänsyn tagen till antagligheten av förekomsten utav tuberkulos till skillnad från förhållandet inom övriga län icke verkstälts beträffande dessa områden. I stort sett om-fatta de verkställda undersökningarna sådana besättningar, som äro mera centralt belägna i förhållande till mejerierna. En betydande del av icke un-dersökta besättningar torde alltså återfinnas i mera isolerade delar av land-skapen, dit någon tuberkulos knappast bör ha spritt sig. God anledning fin-nes därför att antaga, att tuberkulosfrekvensen inom de besättningar, som återstå att undersöka, icke kommer att överstiga den vid de senast verkställda undersökningarna.

Styrelserna erinra, att kostnaden för statsverket enligt föreslagna ersätt-ningsgrunder för utslagning av 1,626 reagerande djur torde böra beräknas till runt 162,600 kronor, samt att någon ytterligare utrensning av tuberkulösa djur inom Gotlands län icke är erforderlig. Beträffande ytterligare kostnader för ifrågavarande förslags genomförande samt åtgärder-nas fördelning på olika budgetår anföra styrelserna.

Då 140,608 djur i förevarande sju län alltså icke äro undersökta med tuberkulin, torde man ha att, såsom ytterligare engångskostnad, räkna med utgifter för i genomsnitt två tuberkulinundersökningar för varje djur. Be-träffande Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län synes dock en un-dersökning i allmänhet vara tillfyllest. Då varje undersökning i medeltal drager en kostnad av 1 krona i undersökningsavgift och 50 öre i resekostna-der, torde de totala statliga utgifterna för ifrågavarande undersökningar uppgå till ($3 \times 85,555 + 1.50 \times 55,053 =$) i runt tal 340,000 kronor.

De sammanlagda utgifterna för en total utrensningssaktion utgöra alltså (162,600 + 340,000 =) i runt tal 500,000 kronor.

Enligt äldre regler skulle statens årliga utgifter för tuberkulosbekämpandet i dessa län och Gotlands län med i runt tal 447,000 anslutna djur uppgå till $\left(\frac{447,000}{3} =\right)$ i runt tal 150,000 kronor. Härtill komma utgifter för veterinärresor, vilka gäldas av djurägarna, med i runt tal 50 öre för undersökning, eller årligen sammanlagt cirka 75,000 kronor.

Sedan samtliga cirka 587,000 djur i förevarande sju län ställts under statlig kontroll med tuberkulin, skulle de årliga utgifterna för undersökningar uppgå till $\left(\frac{1.50 \times 587,000}{10} =\right)$ i runt tal 88,000 kronor. Trots att dessa undersökningar skulle omfatta ett väsentligen större antal djur än för närvarande äro undersökta med tuberkulin och staten även svara för resekostnaderna, uppkommer härvidlag en minskad kostnad för statsverket å öfver 60,000 kronor.

Önskar man genomföra en rationell utrensningssaktion, har staten jämväl att vidkännas därför beräknade kostnader om cirka 500,000 kronor. Till den del dessa kostnader motsvaras av undersökningsavgifter, eller cirka 226,000 kronor, skulle de vid fortsatt frivilligt sjukdomsbekämpande enligt nu gällande regler komma att åvila statsverket, i den mån anslutningen till bekämpandet ökar. Önskvärt är givetvis, att denna utrensningssaktion igångsättes snarast möjligt och med största möjliga snabbhet.

Därest tiderna varit normala, hade styrelserna icke tvekat att föreslå, att utrensningarna skulle genomföras omedelbart och i de flesta veterinärdistrikt på en tid af ett år. För några få distrikt, där anslutningen till det frivilliga bekämpandet icke nått så långt, kunde utrensningen möjligen böra kunna draga något längre tid, dock ej mer än två år. Det synes styrelserna nämligen icke på något sätt avskräckande att å detta arbete på en gång nedlägga ett belopp som är ungefär tre gånger högre än vad bekämpandet eljest årligen skulle ha kostat inom ifrågavarande län. Att märka är att man därigenom på en gång åstadkommer, att sju län med 587,000 djur, eller mer än en femtedel af landets totala djurantal, bli praktiskt taget fria från nötkreaturstuberkulosen. Genom de besparingar, som därefter skulle uppkomma i sjukdomsbekämpandet, torde merutgiften ha inbesparats efter sex år.

Med hänsyn till det nuvarande statsfinansiella läget torde en så pass avsevärd engångsutgift emellertid böra undvikas. Den relativa brist på veterinärer, som råder till följd af militära inkallelser, gör det även svårt att för närvarande genomföra en sådan rensning. Styrelserna ha redan framhållit, att tuberkulinarbetet icke bör fastlåsas i förväg utan att det fast hellre skall få ankomma på medicinalstyrelsen att för varje år uppgöra generalprogram för detta arbete. Vid upprättande af ett sådant program lär nödig hänsyn givetvis få tagas till bland annat de medel, som kunna disponeras för ändamålet, och den tuberkulosfrekvens, som förekommer inom skilda områden.

Önskar man genomföra utrensningen på en tid af fyra år, skulle årskostnaderna, under förutsättning att man under denna tid låter kontrollundersökningarna i öfrigt i stort sett anstå, uppgå till runt 125,000 kronor. I sådant fall skulle statens utgifter för tuberkulosbekämpandet inom samtliga ifrågavarande sju län uppgå till

- a) under vart af de fyra första åren i runt tal 125,000 kronor samt
- b) därefter i runt tal 88,000 kronor.

Genom att man låter kontrollundersökningarna anstå under fyra år torde för några områden intervallerna mellan undersökningarna komma att öfver-

stiga 10 år. Beträffande stora delar av ifrågavarande län torde det utan olägenhet låta sig göra.

Under de första fyra åren skulle alltså uppkomma en besparing för statsverket i kostnaderna för bekämpandet jämfört med det nuvarande om 25,000 kronor. För djurägarna skulle därjämte årligen sparas cirka 75,000 kronor däriigenom att dessa befrias från att gälda veterinärernas resekostnader.

Enligt styrelsernas uppfattning torde man för budgetåret 1940/41 böra räkna med att $\frac{1}{4}$ av icke undersökta besättningar i ifrågavarande sju län undersökas med tuberkulin. Har det statsfinansiella läget till ett kommande budgetår förbättrats och kan man då påräkna normal tillgång på veterinärer, synes då ett större antal besättningar böra undersökas.

I fråga om det frivilliga bekämpandet av nötkreatur st tuberkulosen inom ifrågavarande områden anföra styrelserna.

Sedan nu föreslagna regler för tuberkulosfria områden blivit tillämpliga, synes något behov av att inom sådana områden stimulera det frivilliga bekämpandet genom statsbidrag icke längre vara för handen. Tuberkulinundersökningar, som hädanefter anses erforderliga, bekostas nämligen helt av allmänna medel. För utslagna djur lämnas ersättning. Vid dessa förhållanden torde även de förutsättningar, under vilka bestämmelserna om pristilllägg för mjölk härrörande från besättningar ställda under tuberkulinkontroll tillkommit, också ha bortfallit.

Reglerna för pristilllägg för mjölk från nämnda besättningar synas därför icke böra gälla inom tuberkulosfria områden. Inom de flesta mejeriers inköpsområden torde i dessa län så stor procent av djurägarna ha anslutit sina besättningar till tuberkulinkontrollen, att borttagandet av dessa pristilllägg praktiskt taget icke kommer att märkas.

3. Särskilda bestämmelser om införsel av nötkreatur till tuberkulosfria och skyddade områden.

Enligt förslaget skola särskilda bestämmelser om införsel av nötkreatur gälla dels beträffande tuberkulosfria områden dels ock för skyddade områden. De tuberkulosfria områdena och de skyddade områdena skola i införselhänseende betraktas såsom skilda enheter. Införsel från tuberkulosfritt till skyddat område, kan sålunda få äga rum utan tillstånd, medan transport av nötkreatur den motsatta vägen, från skyddat till tuberkulosfritt område, måste kräva särskilt medgivande. Beträffande detta förslag yttra styrelserna inledningsvis följande.

Ett införande av regler, som inskränka möjligheten till fri handel mellan skilda delar av landet, måste givetvis vara ägnat att framkalla betänkligheter. — Man torde därför icke böra gå in för sådana anordningar utan att detta motiveras av starka skäl. Redan tidigare ha styrelserna kraftigt understrukit nödvändigheten av att vid tuberkulosarbetet skapa garantier för att vunna resultat icke spolieras genom infektion i friska besättningar. Ett viktigt led i dessa strävanden utgör möjligheten att kunna avstänga ett i tuberkuloshänseende ganska rent område från införsel av tuberkulösa livdjur. Den mer än femåriga erfarenhet, man hittills vunnit av gällande införselbestämmelser avseende de sex nordligaste länen och Gotlands län, torde giva vid handen, att förekomsten av dylika bestämmelser bidrager till ett fram-

gångsrikt tuberkulosbekämpande inom de områden, som omfattas av bestämmelserna. Även om regler av denna beskaffenhet måhända icke kunna göras absolut effektiva, torde de dock i varje fall få stor betydelse därigenom att de bliva efterlevda av det stora flertalet lojala djurägare. Självfallet bör en dylik importreglering endast avse slutna områden, helst sammanfallande med länsindelningen.

Nu gällande införselbestämmelser, avseende de sex nordligaste länen och Gotlands län, ha enligt styrelsernas uppfattning, såsom de blivit utformade, lämnat utrymme för överträdelser i onödig utsträckning. Utdömda straff för förseelser mot införselförbuden torde nämligen vara alltför litet kännbara i förhållande till den ekonomiska vinning, som kan ernås genom en lagöverträdelse. Det anses även, att ett stort antal förseelser icke ens blivit åtalade. Härom yttra styrelserna.

Den straffbestämmelse, varom här är fråga, återfinnes i strafflagen 19 kap. 17 § andra stycket. Där stadgas: »Bryter någon veterligen emot de föreskrifter, som till förekommande eller hämmande av kreaturssjuka givna äro: kommer sjuka av den gärning; dömes till fängelse eller till straffarbete i högst ett år. Äro omständigheterna mildrande eller kommer ej sjuka av gärningen; vare straffet böter.» För att straff enligt detta lagrum skall kunna utdömas, har domstolspraxis krävt, att vederbörande verkligen känt till de speciella föreskrifter han överträder. I processen ankommer det alltså på åklagaren att styrka, att den tilltalade ägt sådan vetskap, då han införde djuret. Det behöves knappast särskilt framhållas, att stora svårigheter föreligga att förebringa sådan bevisning.

Bestämmelser saknas vidare om vad som skall ske med påträffade insmugglade djur. Enligt den utformning, reglerna erhållit, vet man icke om djuren böra få kvarbliva inom området, om de skola återsändas till den plats varifrån de kommit, eller om man till äventyrs får anses berättigad att låta nedslakta dem.

För att råda bot mot den påtalade otillfredsställande straffbestämmelsen torde i första hand en ändring av bestämmelserna i strafflagen böra övervägas. Det må emellertid erinras, att samtliga föreseelser gentemot epizootilagen och på grund av densamma meddelade bestämmelser skola straffas enligt 19 kap. 17 § andra stycket strafflagen. Då hela epizootilagstiftningen gjorts till föremål för särskild utredning genom tillkallade sakkunniga, torde det måhända icke vara lämpligt att upptaga frågan om denna straffbestämmelse till behandling i detta sammanhang. Styrelserna anse sig av samma skäl ej heller böra föreslå, att straffpåföljderna regleras genom särskild föreskrift i tuberkulosförfattningen.

Om styrelserna alltså icke ämna föreslå någon ändring i gällande straffbestämmelse, torde dock i tuberkulosförfattningen — i likhet med vad medicinalstyrelsen tidigare föreslagit — böra införas vissa kompletterande regler. Sålunda bör här uttryckligen angivas, att olovligen införd djur skall vara förverkat och omedelbart nedslaktas. Möjlighet torde emellertid böra lämnas länsstyrelsen att meddela uppskov med nedslaktningen. Är djuret särskilt värdefullt (avelsdjur), synes måhända domstolens utslag böra avvaktas innan nedslaktningen verkställs. Ägaren synes i sådant fall böra bekosta vård och foder åt djuret.

Genom denna förverkandeklausul vinnes bland annat den fördelen, att ett trotsande av införselförbuden kommer att bliva mera avskräckande än för närvarande. Styrelserna anse sig också böra uttala den förhoppningen, att

vid framtida straffmätning hänsyn även kommer att tagas till den ekonomiska vinning, som genom den brottsliga gärningen eftersträfvats.

För att stimulera intresset att övervaka införselbestämmelsernas efterlevnad synes det styrelserna i hög grad önskvärt att åklagare och angivare erhålla andel i värdet av förbrutet gods. En sådan regel skulle visserligen strida mot vad som numera eljest i allmänhet gäller, bland annat i fråga om fördelning av böter ådömda för olovlig varuinförsel. Enligt styrelsernas uppfattning tala emellertid starka skäl för att varje åtgärd vidtages som kan bidra till upprätthållandet av reglerna för införsel av nötkreatur till skyddade och tuberkulofria områden. Vaksamheten hos polismyndigheten torde härvidlag vara en av de viktigaste faktorerna. Det synes alltså böra föreskrivas, att av värdet av förbrutet gods hälften, dock högst 500 kronor, skall tillfalla åklagaren och återstoden kronan. Finnes särskild angivare, bör han erhålla hälften av åklagarens andel.

I förordningen torde även uttryckligen böra erinras om att det åligger länsstyrelse att vaka över tillämpningen av bestämmelserna samt att polismyndighet härvid har att biträda. Styrelserna vilja vidare såsom ett led i strävandena att sprida kännedom om införselförbuden föreslå, att vid allmänna vägar intill gränserna till tuberkulofria och skyddade områden genom polismyndighetens försorg uppsättas tydliga anslag med uppgift om införselförbuden. Ett sådant förfarande praktiseras redan nu på sina håll.

Gällande bestämmelser i övrigt anse styrelserna i väsentliga delar alltjämt böra bibehållas. Vissa mindre ändringar, delvis av redaktionell natur, ha dock föreslagits. Styrelserna yttra härom bland annat följande.

Enligt gällande regler åligger det stationsföreståndaren eller fartygsbefälhavaren att vid inlastning å järnvägsvagn eller å fartyg tillse, att nötkreatur, avsedda att såsom livdjur införas till skyddade områden, såvitt möjligt uppställas väl avskilda från andra nötkreatur. Den som erhållit införseltillstånd är emellertid icke skyldig att förete införseltillstånd förrän å urlastningsstationen (bestämmelsestationen), alltså sedan transporten slutförts. Kontrollen över att sändningarna äro berättigade till befordring kan sålunda äga rum endast å urlastningsstationen. Enligt styrelsernas förmenande synes denna kontroll lämpligen böra ske, innan transporten igångsättes.

Såsom villkor för införsel av nötkreatur, avsett för slakt, gäller nu att i djurets öra fastnitats ett särskilt märke, slaktmärke. Det synes lämpligt att möjlighet beredes medicinalstyrelsen att meddela dispens från denna bestämmelse, bland annat för sådant fall att till visst i skyddat eller tuberkulofritt område beläget slakteri på en gång skall införas ett större antal slaktdjur. I sådant fall måste det givetvis ankomma på medicinalstyrelsen att tillse att betryggande anordningar vidtagas för att djuren ej komma i beröring med livdjur. Slaktdjuren kunna exempelvis föras i plomberad järnvägsvagn direkt till slakteriet.

För närvarande gäller, att livdjur, som transporteras till skyddade områden, skola uppställas väl avskilda från andra nötkreatur. I förslaget har denna bestämmelse förtydligats så till vida att, om införseln sker med järnväg eller med fordon, djuren skola uppställas i särskild järnvägsvagn eller i särskilt åkdon.

Slutligen har tiden, inom vilken till ifrågavarande område infört slaktdjur skall nedslaktas, i förslaget minskats från 30 till 15 dagar.

4. Områden som omedelbart böra betecknas såsom skyddade.

Styrelserna anse, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att, efter hörande av vederbörande länsstyrelse och hushållningssällskap, framdeles förordna, att visst område skall i tuberkuloshänseende betraktas såsom skyddat. Beträffande vilka områden som omedelbart böra hänföras till skyddade områden ha styrelserna yttrat.

De områden, som i första hand böra ifrågakomma såsom skyddade, äro den del av Göteborgs och Bohus län, som ligger norr om Nordre älv, ävensom Öckerö och Styrö socknar (Göteborgs skärgård). Framställning härom har avgivits av vederbörande hushållningssällskap samt tillstyrkts av länsstyrelsen i länet. De län, som jämte de tuberkulosfria områdena kommit längst i tuberkulosbekämpandet, äro Kronobergs, Kalmar och Blekinge län med i runt tal 80 procent nötkreatur anslutna till tuberkulinkontrollen, ävensom Jönköpings län med cirka 52 procent av djuren anslutna till denna kontroll. Beträffande sistnämnda län är också att märka, att tuberkulosarbetet i stora delar av länet kommit synnerligen långt samt att ett intresserat arbete härvidlag nedlagts av hushållningssällskapet. I de södra delarna av länet lärer sålunda knappast någon tuberkulos förekomma. Med hänsyn till det anförda torde böra övervägas om icke även Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Blekinge län böra hänföras till de skyddade områdena. Detta skyddade område skulle i så fall komma att omfatta hela landskapen Småland, Öland och Blekinge.

Föreslagna delar av Göteborgs och Bohus län utgöra, trots att de icke sammanfalla med de administrativa länsgränserna, ett på sådant sätt begränsat område, att särskilda svårigheter för upprätthållandet av införselreglerna icke torde böra uppkomma. Vad däremot angår Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Blekinge län är detta sammanhängande område i isole-ringshänseende icke så förmånligt beläget som angivna delar av Göteborgs och Bohus län. Speciellt torde genomgångstrafiken från Skåne till mellersta och norra Sverige, som väsentligen går genom Kronobergs och Jönköpings län, komma att bereda allvarliga svårigheter för reglernas upprätthållande. Med hänsyn till den avsevärda anslutning från djurägarnas sida, som tuberkulinkontrollen erhållit i dessa län, torde man ha anledning förutsätta, att intresset från allmänhetens sida i dessa län att fullfölja sjukdomsbekämpandet är mycket stort. Vid sådant förhållande lärer man måhända vara berättigad att även våga utgå från att detta intresse kommer att medverka till ett strikt upprätthållande av de bestämmelser, som meddelas i och för tuberkulosbekämpandet. Då det relativa antalet djurägare, som i dessa län äro anslutna till tuberkulinkontrollen och som alltså redan nu äro vana att endast inköpa reaktionsfria livdjur, är betydande, måste man även kunna förutsätta att denna vana lätt övergår till samtliga djurägare.

Styrelserna anse sig alltså utan tvekan kunna föreslå, att angivna delar av Göteborgs och Bohus län omedelbart förklaras för skyddat område. Med hänsyn till resultaten av tuberkulosbekämpandet synes det rimligt att även övriga nu angivna län hänföras till de skyddade områdena.

Beträffande dessa områden ha styrelserna i övrigt anført följande.

I och med att nu föreslagna områden hänföras till skyddade, torde reglerna för pristillägg för mjölk härrörande från besättningar, som äro ställda under statlig kontroll med tuberkulin, böra ändras i överensstämmelse med de för de sex nordligaste länen nu gällande föreskrifterna. Det bör alltså stadgas, att intervallerna mellan kontrollundersökningarna i förevarande om-

råden i regel icke behöva understiga trettiosex i stället för nu tjugufyra kalendermånader. Inom de såsom skyddade föreslagna områdena torde i runt tal finnas minst 370,000 reaktionsfria djur. Underkastas dessa djur kontrollundersökningar vart annat år såsom gällande bestämmelser föreskriva, skulle årskostnaderna i undersökningsavgifter för statsverket uppgå till $\left(\frac{370,000}{2} = \right)$ 185,000 kronor. Utsträckas intervallerna mellan undersökningarna till tre år, bliva årskostnaderna $\left(\frac{370,000}{3} = \right)$ i runt tal 123,000 kronor. Genom detta förslag skulle alltså för statsverket uppkomma en årlig besparing av 62,000 kronor. Härjämte minskas djurägarnas utgifter för veterinärresor med cirka 31,000 kronor för år.

5. Besparingsåtgärder.

Styrelserna erinra, att utgifterna för det statliga bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur under de senaste åren, i samma mån som anslutningen till bekämpandet ökat, varit underkastade en successiv stegring och närma sig för senast tilläandagångna budgetår 2 milj. kronor. När ett statsanslag nått en sådan höjd, framhålla styrelserna, torde det vara naturligt, att man i tider av minskade statsinkomster och stigande utgifter för trängande behov å andra områden har att taga under särskild omprövning, huruvida icke en viss nedskärning av utgifterna är möjlig att genomföra. Inledningsvis ha styrelserna härom anförts.

I fråga om en bidragsverksamhet som den förevarande torde det icke vara lika lätt att genomföra besparingsåtgärder som inom flera andra områden, där staten lämnar ekonomiskt stöd. Det får till en början icke förbises, att tuberkulosbekämpandet, sådant det organiserades i vårt land år 1934, till huvudsaklig del bygger på frivillig anslutning från djurägarnas sida. En mycket viktig del av det arbete, som redan verkställt på området, utgöres av strävandena att få med djurägarna i det statskontrollerade sjukdomsbekämpandet. Det vore därför synnerligen olyckligt, om man vidtog sådana åtgärder, som skulle äventyra ett bibehållande i huvudsak av den uppnådda höga anslutningen till bekämpandet. Med hänsyn härtill anse sig styrelserna icke böra förorda något, som skulle fördyra sjukdomsbekämpandet för djurägarna, exempelvis en minskning av beloppen utav nu utgående statsbidrag för olika ändamål. Härigenom skulle man säkerligen riskera en väsentlig nedgång i anslutningen och som följd därav ett äventyrande av vunna resultat i själva sjukdomsbekämpandet. Likaledes måste man enligt styrelsernas uppfattning undvika sådana besparingsåtgärder, varigenom man minskar skyddet för friska besättningar från infektionsfaror. Genom en kanske ganska obetydlig omedelbar besparing torde man lätteligen kunna rasera vunna resultat i bekämpandet, som det skulle kosta åratals arbete och mångdubbelt större utgifter än man sparar att reparera. Riktlinjerna för tuberkulosarbetet torde under tider, då statsfinansiella skäl mana till särskild sparsamhet, i huvudsak böra inriktas på att, så långt det låter sig göra, bevara de framsteg, som redan vunnits. Besparingsåtgärderna få alltså icke äventyra ett sådant arbete. Slutligen anse sig styrelserna i detta sammanhang böra understryka, att strävandena att befria och bevara våra kreatursbesättningar från sjukdomar, som nedsätta djurens avkastningsförmåga, under tider, då knapphet på livsmedel kan tänkas uppkomma, snarare böra mottagas med ökad än minskad förståelse. Att riskera vunna framsteg i

bekämpandet av en även för människan så farlig farsot som nötkreaturstuberkulosen torde också av hygieniska skäl få anses uteslutet.

Enligt styrelsernas uppfattning torde kunna uppkomma en årlig minskning i utgifterna i bekämpandet enligt den Ostertagska metoden om 150,000 kronor. Härom yttra styrelserna:

Den kliniska tuberkuloskontrollen ställer sig avsevärt dyrare än tuberkulinkontrollen. Detta gäller icke bara absolut utan även och framför allt relativt, kostnaden för anslutet djur. Statens årliga utgifter för varje nötkreatur, anslutet till tuberkulinkontrollen, överstiger i genomsnitt icke 50 öre, medan motsvarande kostnad för varje till den kliniska kontrollen anslutet djur kan beräknas till cirka 4 kronor, därav 2 kronor å 2 kronor 50 öre i undersökningsavgifter och 2 kronor i ersättning för utslagna djur.

Önskar man verkställa nedskärningar i statens utgifter för tuberkulosbekämpandet, synes det ligga nära till hands att antaga att mycket vore att vinna genom inskränkningar i bekämpandet enligt den Ostertagska metoden. Härvidlag är emellertid att märka, att en avsevärd del av de statsmedel, som lämnas till det kliniska bekämpandet, användes till avlöningar av veterinärer vid hushållningssällskapens tuberkulosavdelningar. Vid ett stort antal sällskap ha sålunda skapats fasta organisationer för ifrågavarande arbete. Det må även erinras, att de flesta tuberkulosavdelningar utrustats med särskilda laboratorier. För hela tuberkulosbekämpandet vore det utan tvivel synnerligen olyckligt att nu mera väsentligen inskränka på dessa avdelningars verksamhet. Man får ej heller förglömma, att bekämpandet enligt den Ostertagska metoden främst har till syfte att utrota tuberkulosen i dess smittfarliga former. Styrelserna hysa den uppfattningen, att man bör undvika besparingsåtgärder, som kunna äventyra själva organisationen av arbetet mot sjukdomen.

På grund av den relativa brist på veterinärer, som uppkommit och fortfarande lär komma att råda till följd av militära inkallelser, synes det emellertid icke möjligt att under den närmaste tiden verkställa kliniska undersökningar av anslutna besättningar fullt ut i den omfattning som under normala förhållanden. Enligt gällande bestämmelser skola sådana undersökningar verkställas minst en gång om året. För närvarande vidtagas dessa undersökningar emellertid betydligt oftare, inom vissa sällskap regelmässigt t. o. m. två gånger om året. Som ett genomsnitt torde kunna angivas, att varje besättning under en tid av två år undersökes tre gånger. Under förhandenvarande läge torde såsom visst antagas, att man icke kommer att undersöka en besättning mer än en gång om året. Härigenom torde automatiskt uppkomma vissa besparingar.

Styrelserna ha även uppmärksammat, att nötkreatursbesättningar, som äro reaktionsfria eller i det närmaste reaktionsfria, på sina håll få kvarstå i den kliniska tuberkuloskontrollen i stället för att överföras till tuberkulinkontrollen. I samband med pågående överarbetning av reglerna angående statsbidrag till tuberkulosbekämpandet enligt den Ostertagska metoden ha styrelserna även övervägt att föreslå sådana åtgärder, som skulle kunna hindra djurägare att ha sina besättningar anslutna till den kliniska kontrollen längre än som med hänsyn till ett rationellt bedrivet tuberkulosarbete kan anses lämpligt och nödvändigt. På grund av de väsentliga kostnader, staten nedlägger på denna kontrollform, torde en sådan restriktion få anses synnerligen välmotiverad. För att åstadkomma besparingar synes det styrelserna lämpligt, att reglerna för bekämpande av tuberkulos i smittfarlig form redan nu ändras på sådant sätt, att medicinalstyrelsen tillägges befo-

genhet att vägra viss besättning att kvarstå i kontrollen. Äger medicinalstyrelsen här föreslagen möjlighet, torde från den kliniska kontrollen kunna utgallras ett ganska stort antal besättningar utan att man på något sätt behöver minska effektiviteten av tuberkulosbekämpandet i stort sett. Tvärtom synes denna utgallring i många fall kunna anordnas så, att besättningar överföras från den kliniska kontrollen till tuberkulinkontrollen, och alltså bliva till gagn för sjukdomsbekämpandet.

Härvidlag är att märka, att hushållningssällskapen redan nu själva ha sin uppmärksamhet riktade å detta problem och även vidtagit åtgärder för att förmå vissa djurägare att överföra sina besättningar till tuberkulinkontrollen. Då sällskapen icke haft någon möjlighet att förvägra djurägare att kvarstå i den kliniska kontrollen, ha dessa strävanden delvis varit resultatlösa. Självfallet bör medicinalstyrelsen, om det gäller att utesluta besättningar från den kliniska kontrollen, handla efter intimt samarbete med vederbörande hushållningssällskap. Att befogenheten att meddela själva beslutet om uteslutning lämpligast bör tillkomma en central myndighet sammanhänger bland annat med att en sådan grannliga uppgift måste utövas efter enhetliga principer. Även genom nu angivna åtgärder torde kunna vinnas vissa besparingar.

För att stimulera övergången från den kliniska kontrollen till tuberkulinkontrollen ha styrelserna övernått att föreslå en ej oväsentlig höjning av nu utgående pristillägg för mjölk, som härröra från reaktionsfria besättningar. Av särskild vikt härvidlag är, att skillnaden mellan pristillägget för mjölk härrörande från kliniskt anslutna besättningar och det för mjölk från reaktionsfria besättningar blir större än för närvarande. Då en överflyttning av besättningar från den kliniska kontrollen till tuberkulinkontrollen medför ej obetydliga omedelbara besparingar i bekämpandet, anse sig styrelserna redan nu böra upptaga frågan om förevarande pristillägg till behandling.

Gällande system med obligatoriska pristillägg för mjölk från kreatursbesättningar, som äro ställda under statlig kontroll i tuberkulohänseende, innebär, att prisdifferentieringen regleras vid varje mejeri såsom enhet. För leverantörerna till ett och samma mejeri inbördes kan den fastställda prisdifferentieringen alltid upprätthållas. Jämför man åter de pris, som erhållas vid leveranser från tuberkuloskontrollerade besättningar vid skilda mejerier, komma dessa att ställa sig olika beroende på den relativa anslutningen till bekämpandet inom mejeriernas inköpsområden. Innehavare av en nötkreatursbesättning, som är ställd under statlig kontroll med tuberkulin, erhåller faktiskt högre mjölkpris ju färre besättningar inom mejeriområdet som äro anslutna till kontrollen. Pristilläggen, sådana de nu äro bestämda, innebära alltså ingen verklig garanti för att en ägare av en reaktionsfri besättning verkligen erhåller mera betalt för sin mjölk än djurägare som stå utanför kontrollen. I och med att anslutningen till de olika kontrollformerna ökar, framträda dessa olägenheter ännu mera uppenbart. Riksförbundet landsbygdens folk har påtalat detta missförhållande och, samtidigt som förbundet förordat en höjning av pristillägget för mjölk från reaktionsfria besättningar, föreslagit att pristilläggen skulle utgå från jordbrukets prisregleringsfond. Att missnöje med systemet förmärks å åtskilliga håll inom landet, torde ej heller kunna förnekas.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter anse sig styrelserna icke böra föreslå en förhöjning av pristilläggen under den form de för närvarande utgå. En omläggning av dessa pristillägg torde dock kunna ske på sådant sätt, att effekten av dem blir bättre och systemet fungerar mera rättvist. Förslag härutinnan är under utarbetande och kommer att framläggas inom den närmaste tiden.

I fråga om den statliga kontrollen med tuberkulin förmena styrelserna, att en minskning i statsutgifterna om i runt tal 150,000 kronor torde kunna genomföras. Ett genomförande av styrelsernas förslag i fråga om tuberkulosfria och skyddade områden skulle medföra en omedelbar årlig besparing för statsverket om runt $(25,000 + 60,000 =) 85,000$ kronor. Styrelserna andraga härom ytterligare följande.

Med hänsyn till den väntade bristen på veterinärer torde det icke bliva möjligt att tillfälligtvis inom de delar av landet, som varken hänföras till tuberkulosfria eller skyddade områden, upprätthålla tuberkulinkontrollen med så täta kontrollundersökningar som förutsättes enligt gällande bestämmelser om pristilllägg för mjölk härrörande från besättningar, ställda under statlig tuberkulinkontroll. Dispens från dessa bestämmelser kunna emellertid meddelas av statens jordbruksnämnd (statens livsmedelskommission). Självfallet bör tillses, att i första hand sådana besättningar bli undersökta med tuberkulin, där man har anledning misstänka förekomsten av tuberkulos. Arbetet måste även här bedrivas med största urskillning, så att man verkligen bevarar de framsteg som vunnits. Faran för längre intervaller mellan undersökningarna är självfallet större i områden, där tuberkulosfrekvensen är relativt hög och där inga speciella tvångsföreskrifter rörande bekämpandet av sjukdomen i allmänhet äro gällande. I den mån veterinärerna icke medhinna erforderliga undersökningar, torde i vart fall dispens enligt mjölkpristilläggskungörelsen böra meddelas, så att ingen djurägare av sådan orsak går förlustig rätten till pristilllägg. Även genom nu antydda inskränkningar i kontrollundersökningar uppkommer en icke obetydlig minskning i de statliga utgifterna för tuberkulosbekämpandet. Inom de delar av landet, vilka enligt förevarande förslag varken skulle hänföras till tuberkulosfria eller skyddade områden, torde för närvarande finnas minst 500,000 nötkreatur anslutna till tuberkulinkontrollen. Av dessa skola varje år rätteligen kontrollundersökas cirka 250,000 djur. Göres en inskränkning i dessa undersökningar under nästa budgetår med en fjärdedel, skulle för statsverket uppkomma en besparing om cirka 60,000 kronor.

III. Yttranden.

Förslagets principer ha tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga avgivna yttranden. Sålunda har *svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande* framhållit, att viktiga synpunkter rörande det fortsatta bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur synas ha tillgodosetts genom förslaget, och för sin del uttalat sitt fulla gillande av de uppdragna allmänna riktlinjerna rörande ett fortsatt bekämpande av sjukdomen.

Förvaltningsutskottet i Värmlands län har väl funnit det fortsatta bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur med olika metoder alltefter tuberkulosfrekvensen inom vederbörande område vara principiellt riktig, men ifrågasatt om tidpunkten för ett vidgat tuberkulosbekämpande i nuvarande situation kan anses lämplig. Det verkar nämligen, enligt utskottets uppfattning, som om den besparing i statens utgifter för tuberkulosbekämpandet, vilken

anfördes såsom ett av motiven till förslaget, vore väl optimistiskt beräknad.

I ett stort antal yttranden har understrukits betydelsen av en omläggning utav pristilläggen för mjölk härrörande från besättningar, som stå under statlig kontroll med tuberkulin, så att effekten av dessa tillägg blir bättre och systemet fungerar mera rättvist.

Tuberkulosfria områden.

Vad först angår föreslagna statsersättningar har *statskontoret* anfört.

Statskontoret är med styrelserna ense därom, att en tvångsvis nedslaktning av tuberkulösa djur torde förutsätta, att någon gottgörelse lämnas djurägare för härigenom uppkommen förlust. Vid avvägandet av ersättningens storlek bör emellertid tillses, att ersättningarna icke sättas så höga, att de kunna anses oskäligt premiera de djurägare, vilka hittills icke vidtagit några som helst åtgärder för ett frivilligt deltagande i kampen mot tuberkulosen. Uppmärksammas måste också, att alltför generösa ersättningar vid en tvångsvis nedslaktning torde vara ägnade att i övriga delar av landet förhindra eller i varje fall minska fortsatt anslutning till den frivilliga tuberkuloskontrollen. Särskilt torde förtjäna påpekas, att — i motsats till vad som nu gäller — ersättning enligt förslaget skulle komma att utgå för smittfarliga djur, jämväl då dessa upptäckas redan vid den första tuberkulinundersökningen. Man torde alltså svärigen kunna förorda full ersättning åt djurägarna för den omedelbara förlust, de komme att lida. Visserligen kunde det synas, som om full ersättning borde lämnas, då staten ingriper med tvingande åtgärder, men det bör hållas i minnet, dels att grunden för vidtagande av de tvångsåtgärder, varom här är fråga, är en annan än den, enligt vilken dylika åtgärder företagas med stöd av epizootilagen, dels ock att dessa åtgärder i längden torde vara av största ekonomiska betydelse för djurägarna, i all synnerhet därest helt och hållet tuberkulosfria områden kunde åstadkommas.

Med hänsyn till vad sålunda anförts, kan statskontoret icke tillstyrka, att ersättningen till djurägarna bestämmes till så högt belopp som 100 kronor för djur över ett år, utan vill för sin del förorda högst 75 kronor.

Emot ett system med fasta ersättningar finner statskontoret icke anledning till erinran. Ämbetsverket anser dock, att för sådan händelse ett lägre belopp bör fastställas icke blott för djur under ett år utan även för djur över viss ålder, förslagsvis sex år. Det torde nämligen vara uppenbart, att djurens värde avsevärt minskas vid högre ålder.

Styrelsernas förslag, att veterinärernas resekostnader skulle gäldas av allmänna medel, kan statskontoret av de skäl, ämbetsverket förut framhållit, icke biträda. Enligt ämbetsverkets mening böra även i detta hänseende bestämmelserna i kungörelsen nr 700/1938 äga tillämpning, d. v. s. resekostnaderna bestridas av djurägarna.

Därest kontrollundersökning skulle begäras av djurägare å annan tid än den, då undersökning planenligt bör komma till stånd, torde djurägaren själv böra svara för undersökningskostnaderna, såvida icke misstankar om tuberkulos förefinnas. Likaså synas djurägarna själva böra vidkännas kostnaderna för de kontrollåtgärder, som kunna erfordras, då dispens från nedslaktning medgives.

Styrelserna hava icke berört frågan, om de föreslagna ersättningsbestäm-

melserna skola gälla även sedan utrensningssaktionen fullbordats. Enligt statskontorets mening bör emellertid sagda spörsmål upptagas till övervägande redan i förevarande sammanhang. Därvid kan ifrågasättas, om anledning förefinnes för statsmakterna att — sedan dessa med avsevärda kostnader vidtagit utrensning av tuberkulösa djur — framdeles medverka till sjukdomens bekämpande. Det torde emellertid stå klart, att ett eftergivande av tvångsåtgärderna knappast kan ifrågakomma. Däremot synes icke lika självfallet, att staten bör ekonomiskt stödja verksamheten. Det torde nämligen knappast få anses obilligt, att — sedan smittfaran genom utrensningen av tuberkulösa djur reducerats till ett minimum — av djurägarna fordra en kraftigare medverkan i den fortsatta kampen mot sjukdomen. Skydd mot förluster genom nedslaktning av tuberkulösa djur synes böra erhållas försäkringsvägen. Av det anförda torde framgå, att statskontoret icke kan förorda, att ersättning av statsmedel för nedslaktade djur utgår, sedan utrensningssaktionen fullbordats. Vad angår undersökningskostnaderna, vill statskontoret emellertid icke motsätta sig, att kostnaderna för de plan enligt företagna undersökningarna även framdeles få bestridas av statsmedel, dock med undantag för veterinärernas resekostnader, som böra gäldas av djurägarna.

Förvaltningsutskottet i Västernorrlands län framhåller, att rent principiellt bestämmelserna om statsbidrag för utslagning av reagerande djur böra få retroaktiv verkan så att mindre bemedlad jordbrukare med en åkerareal av högst 50 hektar beredes tillfälle söka här avsett bidrag för djur, som på veterinärs inrådan innan de två senaste åren bevisligen sålts till slakt.

Svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande anser att djurägare, i vilkens besättning mer än halva antalet nötkreatur reagerat, bör medgivas rätt till statsersättning, om han för att trygga sig mot framtida bakslag vill nedslakta hela besättningen, således även djur under 2 års ålder.

Enligt *föreståndarens för Skaraborgs läns hushållningssällskaps tuberkulosavdelning* är det tveksamt om ett mindervärdigt djur bör ersättas med samma belopp som ett värdefullt.

Länsveterinären i Kopparbergs län förmenar, att styrelserna bedömt grunderna för nedslaktning av en hel besättning väl optimistiskt. Varje erfaren veterinär torde nämligen känna till, att det kan vara nästan omöjligt att enligt den Bangska metoden utrota tuberkulosen, särskilt i en större besättning, även om blott 20—30 procent av djuren reagerat. Då faran för bakslag i dylikt fall är synnerligen stor, torde medicinalstyrelsen, om ett större antal djur inom en besättning reagerat, i varje fall böra ha att avgöra, huruvida total eller partiell nedslaktning skall ske.

Beträffande kontrollen över att tuberkulos icke förekommer ifrågasätta *veterinärhögskolans styrelse och lärarkollegium* samt *svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande*, huruvida icke den föreslagna slaktkontrollen måtte utsträckas till att omfatta jämväl andra husdjur än nötkreatur. *Förvaltningsutskotten i Kalmar läns södra hushållningssällskap, Blekinge län och Värmlands län* ställa sig tveksamma rörande lämpligheten av så långa intervaller som 10 år mellan kontrollundersökningar med tuberkulin.

I fråga om åtgärder mot andra husdjur än nötkreatur anser *förvaltningsutskottet i Norrbottens län* det som en ofrånkomlig nödvändighet att, därest tuberkulos konstaterats vid undersökning av i ladugården befintliga nötkreatur eller getter, även i samma ladugård varande får och svin underkastas enahanda undersökning. Enligt *förvaltningsutskottets i Värmlands län* uppfattning bör, för att förhindra nötkreaturstuberkulosens spridande genom den ambulerande smågrishandeln, föreskrivas, att smågrisar icke må utan effektiv kontroll införas i tuberkulosfria och skyddade områden. *Länsveterinären i Jämtlands län* framhåller, att föreslagna obligatoriska tuberkulinundersökning i vissa fall av getter säkerligen är välbefogad i fråga om södra och mellersta delarna av landet men ej torde böra givas allmängiltighet för tuberkulosfria områden. Det bör i stället överlämnas åt medicinalstyrelsen att meddela föreskrifter i detta hänseende. Jämväl *veterinärhögskolans styrelse och lärarkollegium* föreslå härvidlag viss lättnad i bestämmelserna.

Länsveterinärerna i Västernorrlands och Jämtlands län ifrågasätta lämpligheten av den föreslagna benämningen »tuberkulosfria områden». Den sistnämnde, som jämväl motsatt sig beteckningen »skyddade områden», anser, att man i stället möjligen skulle kunna tänka sig en bokstavs- eller sifferbeteckning eller en kombinerad bokstavs-sifferbeteckning.

Gentemot styrelsernas förslag, att pristillägg för mjölk här rörande från besättningar som ställts under statlig tuberkuloskontroll, icke skulle utgå inom tuberkulosfria områden, ha erinringar framställts av *statskontoret, statens livsmedelskommission, svenska mejeriernas riksförening, länsveterinären i Västernorrlands län samt förvaltningsutskottet i samma län*. Livsmedelskommissionen har härom anfört.

Kommissionen vill förorda, att det efter ikraftträdandet av de tvingande bestämmelserna för de tuberkulosfria områdena alltjämt, såsom villkor för erhållande av prisutjämningsbidrag, skall åligga samtliga mejerier inom områdena att i viss utsträckning utbetala tilläggspris för tuberkulosbekämpandet. Tilläggspris skulle därvid utgå till djurägare, för vilka i nu föreskriven ordning utfärdade, giltiga veterinärintyg samt intyg rörande ladugårdsdesinfektion m. m. vid tiden för bestämmelsernas ikraftträdande funnes avlämnade vid vederbörande mejeri, dock längst under ett halvt år efter nyssnämnda tidpunkt (således, därest bestämmelserna träda i kraft den 1 juli 1940, intill utgången av innevarande år). Samtliga djurägare, som i förflutande på pristillägg tidigare frivilligt nedlagt kostnader på tuberkulinundersökning, ladugårdsrengöring och andra för ändamålet föreskrivna åtgärder, skulle på detta sätt kunna erhålla åtminstone någon — relativ — gottgörelse för kostnaderna i fråga. Efter utgången av sagda halvår skulle djurägare, som nyss sagts, emellertid få finna sig i att icke längre erhålla något tilläggspris, d. v. s. komma i samma ställning som om alla besättningar inom mejeriområdet ställts under »statlig kontroll med tuberkulin» i den mening, som avses i gällande kungörelse om tilläggspris för mjölk från vissa nötkreatursbesättningar.

Länsstyrelsen och länsveterinären i Kalmar län samt förvaltningsutskottet i Kalmar läns södra hushållningssällskap anse, att Öland omedelbart

bör hänföras till tuberkulosfritt område. Såsom skäl härför har förvaltningsutskottet anfört.

Avgörande för, huruvida ett visst län eller del därav genom särskilda åtgärder och föreskrifter bör hänföras till tuberkulosfritt område är i främsta rummet tuberkulosfrekvensen, men även det geografiska läget i förhållande till angränsande län eller delar av län torde böra tillmätas en icke ringa betydelse. Å Gotland har, såsom redan blivit anfört, med hänsyn till den ringa förekomsten av tuberkulos (anslutningen till den statliga tuberkulosundersökningen i det allra närmaste 100-procentig) en utrensning ansetts böra ifrågakomma och beslut härom har i vederbörlig ordning fattats. Förhållandena å Öland äro emellertid i stort sett helt liknande de nyss åberopade å Gotland. Enligt länsveterinärens utlåtande har vid redan under år 1938 verkställda undersökningar reaktionsprocenten varit endast 0.26. Sammanlagda antalet kliniskt undersökta besättningar var samtidigt 10 st. å tillsammans 259 djur. Av dessa sistnämnda tillhörde ej mindre än 138 djur två större besättningar.

Öland synes således redan nu kunna betraktas som område, varest enligt styrelsernas mening antalet reagerande djur icke är större, än att kostnaderna för utslagning av dessa djur kunna anses vara överkomliga för statsverket. Dessutom synes områdets karaktär av ö utan vidare tala för lämpligheten av en isolerad åtgärd å ön utan att liknande åtgärd vidtages för övrig del av länet.

Förvaltningsutskotten i Stockholms län och Uppsala län samt svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande anse att redan i förevarande författning bör markeras att Kungl. Maj:t må äga företaga utvidgningar av de tuberkulosfria och de skyddade områdena som framdeles kunna varda påkallade. Enligt veterinärföreningens uppfattning är det nämligen givet, att överförandet av ytterligare delar av landet till skyddsområden snart nog kan bli aktuellt. Därvid böra dock de administrativa enhetliga områdena i görligaste mån icke uppdelas.

Införselbestämmelser.

Veterinärhögskolans styrelse och lärarkollegium, förvaltningsutskottet i Stockholms län samt svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande föreslå, att import av slaktdjur till tuberkulosfria och skyddade områden endast skall medgivas, om djuren äro destinerade till slakthus eller kontrollslakteri inom området. Enligt vad veterinärföreningen övertygat sig om har införsel av slaktdjur till redan nu skyddade områden utöver sådana som förts till kontrollslakteri förekommit i mycket ringa omfattning.

Svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande framhåller att om beviljandet av införsellicens förlades till medicinalstyrelsen i stället för länsstyrelserna, hela förfaringssättet skulle bli snabbare, då de handlingar som krävas för införseln under alla omständigheter behöva undergå en realprövning av veterinärmedicinsk myndighet.

Enligt länsveterinären i Gävleborgs län samt *förvaltningsutskotten i Gotlands län och i Skaraborgs län* bör införsel av ung djur till tuberkulos-

fria och skyddade områden tillåtas, om djuret härrör från reaktionsfri besättning och vid en undersökning visat reaktionsfrihet.

I ett flertal yttranden, bland annat av *statskontoret* samt *länsstyrelserna i Kronobergs och Västerbottens län*, har lämpligheten av de föreslagna reglerna beträffande andel för åklagare och angivare i förbrutet gods ifrågasatts.

Järnvägsstyrelsen har motsatt sig, att livdjur vid införsel till ifrågasatt område skulle uppställas i särskild järnvägsvagn, samt ifrågasatt nödvändigheten av kontroll över införselföreskrifterna vid såväl avsändningsstationen som bestämmelsestationen.

Skyddade områden.

Förslag om utvidgning av de av styrelserna föreslagna skyddade områdena ha framställts, av *förvaltningsutskottet i Hallands län* beträffande länets skogsbygd, av *förvaltningsutskottet i Älvsborgs läns norra hushållningssällskap* i fråga om landskapet Dalsland samt av *förvaltningsutskottet i Värmlands län* med avseende å Värmlands skogsbygd.

Besparingsåtgärder.

Föreslagna befogenhet för medicinalstyrelsen att vägra djurägare anslutning till klinisk tuberkuloskontroll eller att kvarstå i sådan kontroll har avstyrkts av *förvaltningsutskottet i Kristianstads län*. I flera yttranden har understrukits, att en sådan befogenhet måtte utövas med varsamhet och efter hörande av vederbörande hushållningssällskap.

Det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreaturen har *Departementets chefen* under de senaste fem åren vunnit en alltmer ökad anslutning från djurägarernas sida. I synnerhet sedan år 1936 införts tilläggspris för mjölk, härrörande från besättningar anslutna till den statliga tuberkuloskontrollen, har djurägarnas intresse för tuberkulosbekämpandet starkt framträtt. Den föregående redogörelsen utvisar, att av landets 2.9 miljoner nötkreatur numera cirka 1.5 miljoner äro ställda under statlig kontroll med tuberkulin och 0.25 miljoner under klinisk tuberkuloskontroll. Sammanlagt torde alltså vid pass 60 procent av vår nötkreatursstock vara kontrollerad med hänsyn till förekomsten av tuberkulos.

Medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen ha i det nu framlagda betänkandet angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur föreslagit, att olika regler beträffande detta sjukdomsbekämpande skulle gälla inom skilda områden beroende på tuberkulosfrekvensen. Landet bör sålunda i detta hänseende indelas i tre olika områden: tuberkulosfria områden, skyddade områden och övriga områden. Beträffande tuberkulosfria områden föreslås, att sjukdomen skall helt utrensas och bekämpandet alltså ske efter tvingande regler. Införsel av tuberkulösa livdjur må icke äga rum till tuberkulosfria och skyddade områden. I fråga om landet i övrigt avses, att tuberkulosen alltjämt skall bekämpas efter frivillig anslutning från djur-

ägarnas sida. Gränsdragningen mellan olika områden har icke avsetts att bli fastlåst, utan utrensningen skall systematiskt fortsätta, till dess landet i sin helhet är genomgånet.

Ifrågavarande plan för bekämpandet synes mig utgöra en framkomlig väg att slutligen helt utrota nötkreaturstuberkulosen inom landet. Förslagets principer ha också tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga däröver avgivna yttranden. Jämväl jag anser mig kunna förorda detsamma såsom väl ägnat att föra sjukdomsbekämpandet ytterligare framåt. Genom att verkställa den fullständiga utrensningen område efter område torde bekämpandet i dess skärpta form kunna anordnas på sådant sätt, att det icke ytterligare ökar statsverkets utgifter. Därest lämpliga områden för rensningsaktionerna utväljas samt genomförandet anpassas efter föreliggande speciella förhållanden, lärer till och med en icke oväsentlig besparing i kostnaderna för bekämpandet kunna ernås. Om tvingande regler gentemot sjukdomen införas, torde nämligen kontrollen över att tuberkulos icke förekommer inom besättningarna i avsevärd grad kunna förenklas och kostnaderna därför i samma mån minskas. Då förekomsten av tuberkulos och anslutningen till kontrollen variera högst väsentligt i olika delar av landet, torde det ej heller erbjuda någon svårighet att utvälja de områden som omedelbart böra göras till föremål för utrensning. I den mån arbetet mot sjukdomen inom andra områden genom frivilliga åtgärder fortskrider, torde dessa böra medtagas i utrensningen.

I fråga om detaljer i förslaget ha i yttrandena vissa erinringar framställts och i anslutning till några av dessa erinringar torde jämkningar i de föreslagna bestämmelserna böra vidtagas.

Vidkommande till en början föreslagna benämningar å förevarande områden, tuberkulofria och skyddade områden, ha i ett par yttranden anmärkningar framställts. För min del anser jag mig dock, då benämningarna syas för ändamålet väl användbara, kunna tillstyrka styrelsernas förslag.

Vad härefter angår bekämpandet torde inom de *tuberkulofria områdena*, såsom styrelserna föreslagit, tvingande regler gentemot sjukdomen böra införas. Detta synes böra innebära att epizootilagens föreskrifter i princip bli tillämpliga inom områdena. Bland annat måste den regeln gälla, att varje tuberkulöst djur nedslaktas.

Beträffande kontrollen över att tuberkulos icke förekommer inom tuberkulofria områden biträder jag styrelsernas förslag, att densamma skall utövas dels genom slaktkontroll, dels ock genom återkommande undersökningar med tuberkulin. Det bör alltså åligga envar, vilken vid slakt eller eljest påträffar tuberkulos, att härom låta underrätta medicinalstyrelsen eller vederbörande veterinär. På medicinalstyrelsen ankommer sedermera att föranstalta om undersökning med tuberkulin av den eller de besättningar, som kunna antagas vara smittade av sjukdomen. Denna kontroll torde få anses effektiv i de områden, där djuren i allmänhet slaktas vid kontrollslakterier, vilket så vitt möjligt bör ske. Inom sådana områden åter, där

hemmaslakt mera allmänt förekommer, synes kontrollen icke få anses lika säker. Oberoende av slaktkontrollen torde besättningarna emellertid tid efter annan böra kontrolleras genom undersökningar med tuberkulin. Styrelserna ha ansett, att dylika kontrollundersökningar, sedan alla besättningar inom visst område blivit undersökta och befunnits reaktionsfria, kunna ske med långa intervaller. På medicinalstyrelsen skulle få ankomma att bestämma längden av dessa intervaller under hänsynstagande till föreliggande omständigheter av olika slag. Såsom en genomsnittlig tid mellan undersökningarna ha styrelserna för de sex nordligaste länen och Gotlands län angett tio år. I några yttranden har ifrågasatts lämpligheten av att låta så lång tid, som styrelserna antytt, förflyta mellan kontrollundersökningarna. Även jag anser mig böra uttala en viss tvekan i detta hänseende. Emellertid är jag ense med styrelserna därom, att det bör stå medicinalstyrelsen fritt att bestämma när tuberkulinundersökningar skola vidtagas. Jag förutsätter härvid att medicinalstyrelsen tillämpar bestämmelsen under beaktande av att kontrollåtgärderna bli effektiva. För stora delar av ifrågavarande området, där tuberkulos förekommit allenast i mycket ringa omfattning och där vid en fortlöpande slaktkontroll tuberkulos ej heller påträffats annat än undantagsvis, torde kontrollundersökningarna med tuberkulin utan risk kunna uppskjutas lång tid. Det ligger i sakens natur att det i förväg svårligen låter sig göra att med absolut tillförlitlighet angiva hur långa dessa intervaller kunna göras.

Styrelserna föreslå att staten skall lämna ersättning till djurägarna för nötkreatur som utslås på grund av tuberkulos samt att det allmänna skall vidkännas ej endast utgifterna för veterinärundersökningar utan även veterinärernas resekostnader. Härvid ha styrelserna erinrat, att frågan om ersättning till djurägare för skada och förlust till följd av smittsamma husdjursjukdomar gjorts till föremål för särskild utredning genom tillkallade sakkunniga (epizootisakkunniga), därvid försäkringsformen speciellt skall prövas. En slutgiltig lösning av förevarande spørsmål synes därför lämpligen böra ske i ett större sammanhang, när epizootisakkunnigas utredning och förslag föreligga. På grund härav ha styrelserna för närvarande endast ansett sig böra föreslå en provisorisk lösning av ersättningsfrågan. Djurägarna skulle, utöver vad de kunde utvinna vid slakt av djuren, erhålla 50 kronor för djur under ett års ålder och 100 kronor för övriga djur, med rätt för Kungl. Maj:t att i särskilda fall medgiva högre ersättning. Statskontoret har för sin del icke kunnat förorda högre ersättning för djur över ett års ålder än 75 kronor samt har förklarat, att lägre belopp bör fastställas icke blott för djur under ett år utan även för djur över viss ålder, förslagsvis sex år. Vidare anser statskontoret att veterinärernas resekostnader böra gäldas av djurägarna själva. Sedan själva utrensningen verkställets, torde det — framhåller statskontoret — vara rimligt att djurägarna själva få svara även för förluster genom nedslaktning av tuberkulösa djur.

Frågan om i vilken utsträckning staten bör ersätta djurägare för förluster

och kostnader i anledning av ett tvångsvis genomfört bekämpande av tuberkulos synes vara tveksam. Såsom statskontoret framhållit torde ifrågavarande åtgärder i längden vara av den största ekonomiska betydelse för djurägarna, i all synnerhet därest helt och hållet tuberkulosfria områden kunna åstadkommas. Å andra sidan kan det förefalla rimligt, att full ersättning lämnas när staten ingriper med tvingande åtgärder. Även om jag i princip kan ansluta mig till sist angivna uppfattning, synes ersättningsrätten, såsom styrelserna framhållit, böra bedömas något annorlunda när det gäller nedslaktning av djur behäftade med en kronisk sjukdom som tuberkulos än om utslagningen föranletts av en akut, i regel icke obotlig sjukdom, t. ex. mul- och klövsjuka. Enligt mitt förmenande synes spørgsmålet i allt fall böra lösas på sådant sätt, att även djurägaren får vidkännas någon del av kostnaderna. Vad först angår ersättningen för utslagna djur torde styrelsernas såsom provisoriskt betecknade förslag med fasta ersättningar få anses innebära en godtagbar lösning. Ersättning bör alltså utgå med 50 kronor för djur under ett års ålder och med 100 kronor för övriga djur. Att härutinnan bestämma en generell lägre ersättning jämväl för djur över viss ålder kan jag icke förorda. Vid den av statskontoret föreslagna högsta åldern för den högre ersättningen anses en ko ur produktionssynpunkt vara mest värdefull. Genom ett system med fasta ersättningar vinnes bland annat den obestriddliga fördelen, icke minst ur kostnadssynpunkt, att ett värderingsförfarande undviks. Ägare till mera värdefulla besättningar böra i regel kunna skydda sig mot förlust genom försäkringar. Undantagsvis torde Kungl. Maj:t härjämte böra äga rätt att medgiva högre gottgörelse. I sådana fall syntes det böra ankomma på sökanden att själv förebringa erforderlig utredning om djurets värde. Rätten till ersättning för utslagna djur torde böra kvarstå även sedan den egentliga utrensningssaktionen avslutats, vilket uppenbarligen även varit styrelsernas avsikt. Däremot kan jag icke tillstyrka, att ifrågavarande ersättningar, såsom förvaltningsutskottet i Västernorrlands län förordat, i vissa fall skulle kunna utbetalas retroaktivt för djur som utslagits innan de nu föreslagna bestämmelserna trätt i kraft. Vidkommande ersättningarna till veterinärerna för själva undersökningarna biträder jag styrelsernas förslag, att dessa skola gäldas av allmänna medel. Veterinärernas resekostnader torde däremot, i anslutning till vad statskontoret yttrat, i regel böra erläggas av djurägarna själva. Emellertid synes det i vissa fall vara obilligt att låta dessa kostnader drabba djurägarna. Sådana resor, som föranletts av att tuberkulos påträffats vid slaktkontroll och alltså ligga vid sidan av de resor, som påkallas för den egentliga utrensningen eller för de återkommande normala kontrollåtgärderna, synas skäligen böra åvila det allmänna. Det torde få ankomma på medicinalstyrelsen att föreskriva, när resorna skola gäldas av allmänna medel. Kostnaderna för sådana resor, som föranledas av regelbundet återkommande undersökningar, torde med hänsyn till att dessa kunna ordnas såsom massundersökningar vanligen icke uppgå till mera betungande belopp. I ömmande fall synes medicinalstyrelsen böra äga befogenhet medgiva att un-

dantagsvis jämväl dessa resekostnader helt eller delvis skola gäldas av allmänna medel.

Jag är ense med styrelserna därom, att som regel varje reagerande djur inom de tuberkulosfria områdena skall nedslaktas. I detta sammanhang anser jag mig böra understryka styrelsernas uttalande därom, att endast sådana djur som äro behäftade med tuberkulos av bovint slag eller med tuberkulos av annat slag i smittfarlig form må nedslaktas. Jag förutsätter att medicinalstyrelsen i de tillämpningsföreskrifter, som torde böra utfärdas, kommer att meddela erforderliga bestämmelser i detta hänseende och jämväl närmare angiver vad som bör menas med att nötkreatur reagerar för tuberkulin.

Styrelserna ha vidare föreslagit att, då mer än 50 procent av djur över två års ålder i en besättning reagera, det skall få ankomma på medicinalstyrelsen att avgöra i vilken utsträckning jämväl icke reagerande djur skola nedslaktas. Såsom motivering till detta stadgande ha styrelserna anfört att, om ett större antal djur inom en besättning reagerar, man torde ha anledning misstänka att samtliga äldre djur äro infekterade, ehuru en del av dem tillfälligtvis icke visa reaktion. I sådant fall skall dock anstånd med nedslaktning kunna medgivas under högst sex månader. Enligt länsveterinären i Kopparbergs län borde medicinalstyrelsen äga besluta om nedslaktning av icke reagerande djur så snart ett större antal djur inom en besättning reagerar, alltså oberoende av om detta antal uppgår till 50 procent av antalet djur i besättningen.

I likhet med styrelserna anser jag det icke ändamålsenligt att meddela generella föreskrifter beträffande detta spörsmål. I vilken omfattning icke reagerande djur skola nedslaktas, bör vara beroende på djurens ålder, anledningen till sjukdomens förekomst i besättningen samt tuberkulosens allmänna utbredning inom området. Jag finner det i varje fall icke erforderligt att medgiva medicinalstyrelsen rätt att förordna om nedslaktning av icke reagerande djur såvida icke minst hälften av djuren över två års ålder visa reaktion. Lämpligt synes däremot vara att medicinalstyrelsen i sist angivna fall äger möjlighet att förordna om nedslaktning av samtliga djur i besättningen, alltså även ungdjur. Jag förutsätter självfallet att medicinalstyrelsen tillämpar dessa bestämmelser med all försiktighet så att inga djur onödigtvis nedslaktas. Har anstånd med nedslaktning av icke reagerande djur medgivits, bör möjlighet givetvis finnas att taga nedslaktningsbeslutet under förnyat övervägande, därest skäl därtill föranleda.

Att regeln om obligatorisk nedslaktning av reagerande djur inom tuberkulosfritt område bör upprätthållas med största möjliga stränghet torde ligga i sakens natur. Emellertid synas, såsom styrelserna framhållit, fall kunna inträffa, då en nedslaktning måste framträda såsom i viss mån orimlig. Styrelserna ha därför velat lämna öppet för medicinalstyrelsen att meddela dispens från denna regel. En sådan föreskrift synes mig välbetänkt och torde göra det möjligt att bevara särskilt värdefulla avelsdjur, som visserligen reagerat men icke äro smittfarliga. Detta torde kunna ske antingen genom att föra djuret till en icke reaktionsfri besättning utom det tuberkulos-

fria området eller genom att hålla djuret i en isolerad besättning inom området.

Såsom styrelserna anført måste i detta sammanhang jämväl uppmärksammas den fara för infektion av nötkreatursbesättningar som förekomsten av andra husdjur såsom svin, får, getter och höns i ladugården innebär. Självfallet är den minsta fordran som härvidlag kan uppställas, att reagerande svin, får och getter icke få uppställas i samma ladugård som nötkreatur samt att fjäderfän icke få gå lösa i ladugården. I några yttranden har föreslagits att kontrollen över denna regels upprätthållande skulle göras mera effektiv än vad styrelserna funnit nödigt. Sålunda anser ett förvaltningsutskott att kontroll över införseln av djur borde omfatta jämväl smågrisar.

Även om en sådan utvidgning av kontrollen givetvis kan ha sin betydelse, torde den erfarenhet som man hittills erhållit beträffande andra husdjurs smittfarlighet för nötkreatur knappast motivera alltför omfattande och dyrbara kontrollåtgärder. Det synes mig därför fullt tillräckligt om sådana djur, som äro uppställda i samma ladugård som nötkreatur, undersökas med tuberkulin i samband med undersökning av nötkreatur i de fall, när veterinär så finner erforderligt. Ej heller i fråga om get torde, såsom styrelserna avsett, böra meddelas strängare föreskrifter. Ersättning till djurägare för reagerande djur torde i förevarande fall icke behöva utgå, då det synes kunna stå djurägaren fritt att undvika nedslaktning genom att förflytta sådana djur till annat djurstall än ladugården. På medicinalstyrelsen torde det få ankomma att på lämpligt sätt hålla veterinärerna underrättade om förevarande djurs smittfarlighet och meddela erforderliga anvisningar rörande tuberkulinundersökningar. Jag förutsätter att medicinalstyrelsen alltjämt har uppmärksamheten riktad på detta spörsmål och, när så anses erforderligt, påkallar vidtagandet av ytterligare skyddsåtgärder.

I överensstämmelse med vad som föreslagits i några yttranden torde icke i en författning, som antages av riksdagen, böra angivas vilka områden som skola hänföras till tuberkulosfria och skyddade. Såsom styrelserna torde ha avsett bör det i stället få ankomma på Kungl. Maj:t att i administrativ ordning besluta i dessa frågor, beträffande tuberkulosfria områden efter gemensam framställning från medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen.

Ehuru jag alltså först därest riksdagen bifaller förevarande förslag lärar ha att anmäla frågan om vilka områden som böra hänföras till tuberkulosfria områden, torde jag böra omnämna styrelsernas förslag jämväl i detta hänseende så att riksdagen beredes tillfälle att bedöma därav föranledda kostnader för statsverket.

Styrelserna föreslå att Gotlands län samt de sex nordligaste länen omedelbart hänföras till tuberkulosfria områden. Gotlands län torde redan nu på grund av en under slutet av år 1939 vidtagen utrensning vara helt fritt från tuberkulos. I de sex nordligaste länen ha styrelserna beräknat antalet reagerande djur till något över 1,600. De sammanlagda utgifterna för en total utrensningsaktion i dessa län uppgå enligt styrelsernas beräkningar till i

runt tal 500,000 kronor. I dessa kostnader ha inräknats utgifter för utslagning av djur med 162,600 kronor samt utgifter för tuberkulinundersökning, inberäknat resekostnader för veterinärerna, av cirka 150,600 inom dessa län icke förut undersökta djur. I genomsnitt skall varje djur undersökas två gånger utom i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, där i allmänhet en undersökning ansetts vara tillfyllest. Bekostas veterinärernas resor, såsom jag förordat, av djurägarna själva, torde de totala kostnaderna för utrensningsaktionen icke behöva uppgå till mer än ungefär 400,000 kronor.

Enligt gällande grunder för statsbidrag till det frivilliga bekämpandet av tuberkulos uppgå statens årliga utgifter för detta bekämpande i de sex nordligaste länen och Gotlands län med i runt tal 447,000 anslutna djur till omkring 150,000 kronor. Sedan samtliga 587,000 djur i dessa län ställts under tuberkulinkontroll, såsom förutsatts i förslaget, skulle de årliga utgifterna för tuberkulinundersökningar uppgå till allenast cirka 60,000 kronor under förutsättning att dessa undersökningar icke behöva verkställas oftare än vart tionde år i stället för nu vart tredje. Härigenom skulle alltså uppkomma en icke oväsentlig besparing. Till dessa utgifter komma emellertid kostnader för extra undersökningar, föranledda av slaktkontrollen, och för kliniska undersökningar. Dessa utgifter torde emellertid icke behöva uppgå till mera avsevärda belopp.

Verkställes utrensningen på en tid av fyra år, som styrelserna närmast torde åsyfta, skulle årskostnaderna härför enligt mina beräkningar uppgå till omkring 100,000 kronor. Utrensningen skulle alltså kunna genomföras för en kostnad, som med 50,000 kronor understiger statens nuvarande årliga utgifter för tuberkulosbekämpandet i dessa län. Enligt styrelsernas förmenande skulle kontrollundersökningarna i stort sett kunna utan olägenhet anstå under den tid utrensningen pågår, varigenom en omedelbar besparing i statens utgifter för tuberkulosbekämpandet skulle uppkomma.

Länsstyrelsen och länsveterinären i Kalmar län ävensom förvaltningsutskottet i detta läns södra hushållningssällskap ha föreslagit, att jämväl Öland omedelbart skall hänföras till tuberkulosfritt område. Efter vad jag under hand inhämtat från medicinalstyrelsen torde antalet reagerande djur på Öland icke överstiga 400. Kostnaderna för utslagning av dessa djur skulle alltså enligt föreslagna ersättningsregler uppgå till högst 40,000 kronor.

Vid bestämmande av omfattningen utav de utrensningsaktioner, som i nuvarande läge böra genomföras, torde stor hänsyn böra tagas till tillgången på foder och slaktdjur. I de fall då en utrensning även med hänsyn till foderbrist eller på grund av efterfrågan på kött ställer sig önskvärd, torde enligt mitt förmenande i första hand böra tillses, att tuberkulösa djur inom områden som kunna hänföras till de tuberkulosfria bliva medtagna.

Vad styrelserna anfört i fråga om *införsel av nötkreatur till tuberkulosfria och skyddade områden* kan jag i stort sett biträda. De regler som nu gälla för införsel av nötkreatur till de sex nordligaste länen och Gotlands län torde alltså hädanefter böra gälla för tuberkulosfria och skyddade områden.

Den skärpning av påföljderna för överträdelse av ifrågavarande bestämmelser som styrelserna föreslagit, nämligen att insmugglade djur skola vara förbrutna, finner jag välbetänkt. Emellertid anser jag, i likhet med vad som framhållits i flera yttranden, att hela värdet av förbrutet gods bör tillfalla kronan. Åklagare och angivare torde alltså icke böra tillerkännas någon andel i sådant gods.

Enligt gällande och föreslagna regler skall tillstånd till införsel av djur meddelas av vederbörande länsstyrelse. I likhet med svenska veterinärföreningen för nötkreaturstuberkulosens bekämpande anser jag emellertid att sådana tillstånd i stället böra meddelas av medicinalstyrelsen. Jämväl beträffande ytterligare några detaljer i förslaget i denna del torde mindre jämkningar böra verkställas. Sålunda bör, såsom påyrkats i ett par yttranden, tillstånd till införsel av slaktdjur endast få lämnas, om djuren skola föras till slakthus eller kontrollslakteri. För att tillstånd skall få lämnas till införsel av livdjur kräver förslaget att djuren härröra från reaktionsfri besättning och vid två på varandra följande tuberkulinundersökningar icke visat reaktion. Beträffande djur under sex månader torde det dock, såsom anmärkts i flera yttranden, vara tillfyllest med en sådan undersökning. I detta sammanhang anser jag mig böra påpeka, att i de intyg, som veterinär har att utfärda rörande till införsel till tuberkulosfritt och skyddat område avsett livdjur, jämväl lämnas en så utförlig beskrivning å djurets färg som möjligt.

Järnvägsstyrelsen har för sin del icke kunnat biträda vissa i förslaget gjorda skärpningar rörande kontrollen över införselbestämmelsernas efterlevnad och har ej heller ansett sig kunna tillstyrka att, om införseln sker med järnväg, djuren uppställas i särskild järnvägsvagn. Med hänsyn till betydelsen av att tuberkulosfria och skyddade områden verkligen skyddas mot införsel av tuberkulösa djur anser jag mig dock böra tillstyrka vad styrelserna i detta hänseende förordat.

Enligt styrelsernas förslag skola till *skyddade områden* omedelbart hänföras landskapen Småland, Öland och Blekinge samt av Göteborgs och Bohus län den del som ligger norr om Nordre älv ävensom Öckerö och Styrös socknar. I några yttranden ha önskingar framställts om att till skyddade områden även skulle räknas Hallands skogsbygd, landskapet Dalsland och Värmlands skogsbygd. I enlighet med vad jag redan anfört torde denna fråga böra underställas Kungl. Maj:t först därest riksdagen bifaller nu framlagda förslag i övrigt. Emellertid anser jag mig redan i detta sammanhang böra framhålla att, då det gäller att fastställa gränserna för skyddade områden, det i allmänhet torde vara nödvändigt att följa den administrativa indelningen. Jag anser mig härvid särskilt böra understryka vad styrelserna anfört om den roll i fråga om spridande av smittsamma husdjursjukdomar över huvud taget livdjurshandeln spelar. Då denna frågas ordnande är ett framträdande djurägarintresse synes det, som styrelserna framhållit, ligga nära till hands, att djurägarna själva på frivillighetens väg genom hushållningssällskapen eller andra organisationer söka åstadkomma en sådan an-

ordning för livdjurshandeln, som ur skilda synpunkter kan anses tillfredsställande. Först när en godtagbar lösning av detta spörsmål ernåtts, torde kunna övervägas att vid fastställande av gränser för skyddade områden mera allmänt frångå den administrativa indelningen.

De av styrelserna föreslagna *besparingsåtgärderna* kunna av mig tillstyrkas. Enligt styrelsernas beräkningar skulle kostnaderna för ifrågavarande verksamhet kunna minskas med i runt tal 300,000 kronor, vilket belopp lika fördelas på bekämpandet enligt den Bangska och den Ostertagska metoden. I likhet med styrelserna vill jag understryka, att strävandena att befria och bevara våra kreatursbesättningar från sjukdomar, som nedsätta djurens avkastningsförmåga, under tider, då knapphet på livsmedel kan tänkas uppkomma, snarare böra mottagas med ökad än minskad förståelse. De av styrelserna förordade besparingarna synas även kunna genomföras utan att själva bekämpandet äventyras. Till en del betingas besparingarna av minskad tillgång på veterinära arbetskrafter på grund av militära inkallelser. I ett hänseende ha de härutinnan föreslagna åtgärderna stött på motstånd i några yttranden. Enligt styrelsernas förslag skall det få ankomma på medicinalstyrelsen att vägra besättning anslutning till den kliniska tuberkuloskontrollen. Härigenom åsyftas att, i den omfattning så kan anses lämpligt, förmå djurägare att övergå från den kliniska kontrollen till tuberkulinkontrollen. Gentemot detta förslag har anmärkts att därigenom sådana inskränkningar kunde åstadkommas i den kliniska kontrollen som skulle äventyra tuberkulosarbetet i stort. För min del finner jag förslaget jämväl i denna del välbetänkt. Då statens utgifter för den kliniska kontrollen ställa sig åtta gånger så höga som utgifterna för tuberkulinkontrollen, torde ett överförande av besättningar från den kliniska kontrollen till tuberkulinkontrollen, i den utsträckning så kan anses lämpligt, vara önskvärd. Självfallet måste ett sådant överförande ske med varsamhet, och medicinalstyrelsen torde icke böra äga meddela beslut i sådan fråga utan att dessförinnan ha inhämtat yttrande från hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller tuberkulosstyrelse. Enligt mitt förmenande bör det stå djurägare fritt att på egen bekostnad låta sin besättning kvarstå i den kliniska kontrollen även om besättningen är ansluten till tuberkulinkontrollen.

I fråga om *statsanslag* för ifrågavarande verksamhet skulle enligt medicinalstyrelsens tidigare beräkningar för budgetåret 1940/41 erfordras ett belopp av 2,000,000 kronor. Som jag förut erinrat, har anslaget i huvudtiteln beräknats till 1,800,000 kronor. I anslutning till angivna besparingsåtgärder torde anslaget emellertid icke behöva uppföras med högre belopp än 1,700,000 kronor.

De av mig ovan förordade bestämmelserna ha sammanfattats i ett inom jordbruksdepartementet utarbetat förslag till *förordning angående bekäm-*

pande av tuberkulos hos nötkreatur inom vissa områden, vilket torde böra underställas riksdagen för antagande.

Därest riksdagen bifaller vad jag här föreslagit, torde jag få anmäla därav föranledda ändringar i kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 402) om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur.

Styrelserna ha i förevarande betänkande ävensom i skrivelse den 12 februari 1940 framlagt förslag till vissa ändrade bestämmelser angående *pristilllägg för mjölk* härrörande från besättningar, ställda under statlig kontroll med hänsyn till förekomsten av tuberkulos. Förslaget i denna del innebär bland annat att pristilläggen hädanefter skola tagas ur de prisutjämningsbidrag som utbetalas för produktmjölk ur jordbrukets prisregleringsfond. Denna fråga torde därför få underställas Kungl. Maj:t i samband med jordbruksregleringen för nästa budgetår.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels antaga det inom departementet utarbetade förslaget till förordning angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur inom vissa områden,

dels ock till Förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av ..... kronor 1,700,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Richard Jobson.